

Vargha Mihály

A SZÉKELY NEMZETI MÚZEUM IGAZGATÓI JELENTÉSE (2008. NOVEMBER – 2009. OKTÓBER)

Tisztelettel és szeretettel köszöntöm kedves Olvasónkat és mindazokat, akik múzeumi évkönyvünk, az *Acta Siculica* hasábjairól kívánnak tájékozódni az intézményünkben zajló közgyűjteményi és tudományos munkáról, művelődési, művészeti és tudományos ismeretterjesztő tevékenységről, rendezvényekről.

Kötelességemnek tartom mindjárt az elején megköszönni a fáradozását mindazoknak, akik hozzájárultak évkönyvünk megjelenéséhez, arculatának megújulásához és nem utolsósorban szakmai színvonalának megtartásához és emeléséhez.

Köszönet és hála illeti ezért az erőfeszítésért a főszerkesztőt, a szerkesztőbizottsági tagokat, a lektorokat, a belső és külső munkatársakat, a kiadót és nyomdát, valamint mindazokat, akik szellemi és anyagi támogatással lehetővé tették, hogy a múzeumunkbeli műhelymunkának, valamint a térség tudományosságának ez a láttelepe a szűkebb szakmai közönség és minden érdeklődő számára egyaránt hozzáférhetővé váljon.

1. Általános kérdések

A 2008. november – 2009. október időszakot értékelve kijelenthetjük, hogy a ránk szakadó gazdasági-pénzügyi válságot bizony a szó szoros értelmében a bőrünkön éreztük. A nehézségek ellenére igyekeztük tartani azt a színvonalat, amelyet sok munkával és odafigyeléssel értünk el az elmúlt években.

1.1. Az intézmény a közgyűjteményi szférában

A Székely Nemzeti Múzeum a legnagyobb határon túli magyar közgyűjtemény. Regionális múzeum, a fenntartója Kovászna Megye Tanácsa. Könyvtári, természetrajzi, régészeti–történelmi és néprajzi osztállyal működik, valamint sepsiszentgyörgyi képzőművészeti (Gyárfás Jenő Képtár), baróti (Erdővidék Múzeuma), csernátони (Haszmann Pál Múzeum), kézdivásárhelyi (Céhtörténeti Múzeum) és zabolai (Csángó Néprajzi Múzeum) külső egységekkel. 2009. évi költségvetése 2 005 000 lej, amelyet pályázatok útján, támogatók bevonásával, látogatói és régészeti felügyeleti díjakból igyekeztünk kiegészíteni. Ezt a forrásbiztosító munkát segíti a Székely Nemzeti Múzeum Alapítvány is. A múzeumot a tárgyalt egyéves időszakban több mint 40 000 látogató kereste fel.

1.2. Munkaerő- és szervezeti kérdések

Felsőbb rendelkezésre meg kellett válnunk nyolc nyugdíjas korú alkalmazottunktól, akiknek szakmai tudását, hozzáértését igen nehéz lesz pótolni. Személyzeti gondjainkat tetézi, hogy új alkalmazottak felvétele is az elbocsátottak számarányához kötött: intézményünk esetében hét kiüresedett státusz szabadít fel egy újat. E szigorítás előtt legalább öt új munkahely létrehozását terveztük, amelyből egyetlenegy, a képtári művészettörténeti állást tudtuk megvalósítani, miközben veszítettünk hatot.

Valamennyi munkatársunk részt vesz a közös múzeumi feladatokban és programokban. A kiállítások tárlatvezetését is múzeumi szakembereink látják el (mindenkinek évi 4-5 hét). Adminisztratív személyze-tünk túlterhelt (Szabó Anna könyvelő, Tamás Tünde titkárnő, Rátz Judit személyzeti előadó, Zavicsa József gondnok), ennek ellenére nem egyszer számíhattunk rájuk a múzeumi szakmai munka terén is.

– A múzeum *főkonzervátora*, Biró Rózsa idén nyugállományba vonult. A *múzeum-pedagógiai* programokat a tárgyalt időszakban Bartha Zonga látta el (Demeter Éva gyereknevelési szabadságon van), a *PR-feladatok*at Erdős Zsófia. A múzeumi *honlapot* részmunkaidőben Bagoly Róbert rendszergazdánk kezelte.

– A Könyvtár munkatársai Gyenge Gabriella *könyvtáros-konzervátor*, valamint Boér Hunor, Geangaläu Krisztina (2009. nyárig, amikor felmondással távozott), Tiboldi Zoltán *könyvtáros-muzeológusok*. (Utóbbi részmunkaidős, 2009. nyártól az új rendelkezések értelmében nyugdíjas továbbdolgozóként munkaviszonya már nem volt fenntartható, de jelenleg is bejár, dolgozik.) György Abigél középiskolás diák egyhavi nyári *szakmai gyakorlat* során segítette munkánkat.

– A természettudományi osztályon egyetlen munkatársunk, Kocs Irén látja el mind a *muzeológusi*, mind pedig a *konzervátori* munkát. Amellett, hogy intézményünket országos és nemzetközi szakmai fórumokon képviseli, folyamatosan dolgozik a gyűjtemények feldolgozásán és gyarapításán. Az *Acta Siculica* szerkesztése mellett a Székely Nemzeti Múzeum Alapítvány ügyvezető alelnöki tisztségét is betölti, és a múzeumban dolgozók érdekvédelmi szervezetének képviselője is egyben.

– A Régészeti-történeti osztályon három *régész-muzeológus* dolgozik: Sztáncsuj Sándor József (őskor), Méder Lóránt László (bronz- és kora vaskor), Bordi Zsigmond Lóránd (középkor). *Történész-muzeológusunk* 2009. nyárig a továbbdolgozó nyugállományú történész Cserey Zoltán volt, akit ezt követően nem tudtunk munkaviszonyban tartani, valamint Barabás Hajnalka művészettörténész. *Restaurátoraink* Kellán Tibor és Szeles József, *gyűjteménykezelőink* Mandalian Irén és Szabó Mária.

– A Néprajzi osztályon két *néprajzos-muzeológus* (Szöcsné Gazda Enikő és Kinda István) látja el a feladatokat, valamint egy *gyűjteménykezelő* (Tankó Zoltán). Lázár-Prezmer Kinga konzervátor gyereknevelési szabadságon volt ebben az időszakban.

– A Gyárfás Jenő Képtárban Jánó Mihály *művészettörténész-muzeológus* 2009-ben nyugdíjba vonult, versenyvizsga útján állományba vettük Sántha Imre Géza művészettörténészt. *Gyűjteménykezelő* Vinczeffly Orsolya.

– A baróti Erdővidék Múzeumban *történész-muzeológus* Demeter László, *gyűjteménykezelő* Hoffmann Edit.

– A csernátoni Haszmann Pál Múzeumban *muzeológus* ifj. Haszmann Pál, *restaurátor* Haszmann Lajos. Bár papíron nyugállományba vonult Haszmann József *muzeológus*, példás szakmai alázattal végzett munkájára továbbra is számít intézményünk.

– A kézdivásárhelyi Céhtörténeti Múzeumban *néprajzos-muzeológus* Dimény Attila és Dimény Erika, *történész-muzeológus* Dobolyi Annamária. Nyugállományba vonult Szabó Judit részmunkaidős muzeológus, aki társadalmi munkával önkéntesen folytatja a múzeumalapító Incze László hagyatékának rendezését és a szakleltárral kapcsolatos egyéb gondok orvoslását. *Gyűjteménykezelő* Ercse Laura és Orosz Zoltán.

2009 júniusától a nyugdíjba vonult Márton Imre *karbantartó-asztalos* feladatkörébe tartozó munkákat is Orosz Zoltán és Dimény Attila végzi.

– A zabolai Csángó Néprajzi Múzeum szakember nélkül maradt, a megüresedett, de kormányrendelettel zárolt állami munkahely betöltése továbbra is kérdéses, az állagmegóvó és leltározó feladatokat a helybéli Dóczé Levente szerződéses bedolgozóként végzi.

1.3. Infrastruktúra fejlesztése

Makrogazdasági okokból be kellett szüntetnünk minden beruházást, így az előző évek felújítási munkálatait nem állt módunkban folytatni.

– Némiképp kárpótol bennünket a regionális fejlesztési alapokhoz (POR) a fenntartó Kovászna Megyei Tanács által benyújtott sikeres pályázatunk, amely a főépület és a hozzá tartozó kert és épületek teljes konzolidációját és felújítását eredményezheti az elkövetkező években, de ez a 4,5 millió eurós pályázat csak abban az esetben hívható le már 2013-ig (az új európai uniós költségvetés elfogadásáig), ha egy másik beruházásról lemond a romániai Központi Fejlesztési Régió valamelyik önkormányzata.

– A Gyárfás Jenő Képtárnak otthont adó főtéri Bazár épületének felújítása is elakadt. Anyagi források hiányában a nyílászárók cseréje, a világítás és a biztonsági rendszer bővítése és korszerűsítése nem történhetett meg, holott a *Panteon* címet viselő alapkiállításunkat is pontosan azért bontottuk le átmenetileg, hogy a korszerűsítési munkálatok alatt a műtárgyak állagát óvjuk. Bízunk benne, hogy a Bazár rehabilitációja nem kerül le napirendről. Addig is, a felszabadult termekben sikerült néhány színvonalas kiállítást rendeznünk, illetve fogadnunk.

– A Sepsiszentgyörgyön kívüli külső egységek közül Erdővidék Múzeuma, ahol a legégetőbb gond épp a múzeumépület bővítése, Anthony Gall budapesti építésszel készítettett erre látványtervet. A baróti önkormányzatra számítunk, hogy az európai pénzek megszerzéséért folyó versenyben a turizmus fejlesztésére kiírt pályázatok valamelyikén forrásokat próbál szerezni a helyi múzeum fejlesztésére.

– A csernátoni Haszmann Pál Múzeum csernátoni ingatlanjára vonatkozó (a tulajdonos Damokos családdal kötött) bérleti szerződést újabb két évre sikerült meghosszabbítani.

– A zabolai Csángó Néprajzi Múzeumban jelentős sikerként könyvelhető el, hogy a Szülőföld Alap támogatásával 2009 nyarán–őszén sor került a múzeum fűtési rendszerének kiépítésére.

1.4. Székely Nemzeti Múzeum Alapítvány

A múzeumot segítő alapítvány személyi és szervezeti adatai ebben az évben nem változtak. Az alapítvány 11 pályázatot nyújtott be, ebből 8 volt sikeres (*A város arcai, arculata* című kiadvány megjelentetésére, a Nemzeti Kulturális Alapprogramhoz és Sepsiszentgyörgy Város Önkormányzatához; a *Sepsiszentgyörgy képes krónikája* című kiadvány szerkesztésére Sepsiszentgyörgy Város Önkormányzatához; a *Székely Nemzeti Múzeum néprajzi fototekájának digitalizálására* a Szülőföld Alaphoz; a *Miniatúr történelem az őskortól az 1848–1849-es szabadságharcig* ólomkatona-kiállítás baróti, sepsiszentgyörgyi és kézdivásárhelyi költségeire a Communitas Alapítványhoz és Kovászna Megye Tanácsához; a „*Micsoda madár...*” október 12–17-i múzeumpedagógiai kerámiatáborra az Eurotrans Alapítványhoz; a *Barabás Miklós Céh 80 éves jubileumára rendezett* november 6-i kiállításra az Eurotrans Alapítványhoz). Egy pályázat elbírálása csak november végén történik (*A székelyföldi sgrafitto kerámia* című könyv kiadására benyújtott pályázat), kettőt pedig kerethiány miatt elutasítottak (*Panteon – A Gyárfás Jenő Képtár állandó kiállítása* című katalógusra és ugyancsak *A székelyföldi sgrafitto kerámia* című könyv kiadására, a Communitas Alapítványhoz).

2. Gyűjtemények

2.1. Raktározás, nyilvántartás

– A Könyvtárban a *könyvtármúzeumi anyagok* terén Gyenge Gabriella megkezdte a régikönyv-gyűjtemény *Alice 5.50* alatti katalogizálását, és számos hiányzó/bizonytalan adatot pótol/tisztázott. Az *Apor-kódex* mellett 24 tétel 16. századi régi könyvünk, illetve 17. századi régi magyar könyvünk hivatalosan is *műkincs* besorolást nyert. A *szakkönyvtári anyagok* terén a törvényes előírásoknak és a belső rendelkezéseknek megfelelő *kezelési-katalogizálási munkák* folytak, elsősorban *1950 utáni anyagon* (Tiboldi Zoltán, Boér Hunor). Az új kezelésbe került (kis raktári) anyag a *Székely Zoltán-hagyaték* kivételével ugyancsak *feldolgozásra* került *Alice 5.50* alatt (Geangalău Krisztina, Gyenge Gabriella).

– A Természetrajzi osztály elkészített 465 DocPat leíró cédulát, ebből 51 darabot sikerült osztályoznia és Bukarestbe küldenie, valamennyit jóváhagyták (18 műkincs és 33 fond kategóriájú).

– A Régészeti–történelmi osztályon folytatódott a raktárak rendezése. Fontos eredmény, hogy megürült a kápolna fölötti régi raktárhelyiség, és az ott tárolt anyag megfelelően dobozolva a felújított alagsori raktárakban nyert elhelyezést.

Párhuzamosan folyik a történelmi gyűjtemény leltárának ellenőrzése, állagának a felmérése. Az osztályon összesen 300 tárgynak készült el a számítógépes (DocPat) leíró cédulája.

– A Néprajzi osztályon megtörtént a második emeleti raktár berendezése és helyrajzi számozása, ezzel az alagsori raktárainkban nagymérvű tehermentesítés történt (Tankó Zoltán). 2009. január 1-jétől szeptember 22-ig 146 tárgynak készült el a DocPat leíró cédulája, és 57 tárgy műkincs-nyilvántartási dokumentációja került betérjesztésre a bukaresti minisztériumba, közülük 34-re érkezett válasz, közülük 25 műkincs. Folytatódott a gyűjtemények digitális fényképezése, elsősorban a kiállított tárgyaké (Kinda István, Szöcsné Gazda Enikő). A Szülőföld Alap 2280/2009-es számú pályázati támogatásának köszönhetően nagyot léptünk előre a néprajzi filmtár digitalizálása terén, több mint 2000 filmkocka beolvasása történt meg (Kinda István, Szöcsné Gazda Enikő).

– A Gyárfás Jenő Képtárban elkészült 435 DocPat leíró cédula.

– A csernátoni Haszmann Pál Múzeumban áprilistól indult az új, átfogó, összesített szakmai leltár készítése, hat és félezer tárgyat azonosítottak és címkéztek újra a gyűjteménykezelők.

– A kézdivásárhelyi Céhtörténelmi Múzeumban a Zsuzsi és Andris népviseleti gyűjtemény raktári polcai helyrajzi számot kaptak annak érdekében, hogy a raktáron lévő 94 viselet gyorsabban visszakereshető legyen. A kiállításon látható viseletek is nyilvántartó számot nyertek. A DocPat számítógépes leltári programmal másrészt eddig összesen 1627 tárgyat vettek nyilvántartásba. Ebből 192 tétel a történelmi (A) leltárba, 1431 tétel a néprajzi és kézműves (B) leltárba, 4 tétel pedig a képzőművészeti (C) leltárba tartozik. Ezen kívül leíró cédulát készítettek az ezévi gyarapodás 345 tárgyának. A begyűjtéssel, a fotózással és a leíró cédulák elkészítésével Dimény Attila, Dimény Erika és Dobolyi Annamária muzeológusok foglalkoztak, a számítógépes feldolgozást Erce Laura és Orosz Zoltán gyűjteménykezelők végezték, Dobolyi Annamária irányításával. Szabó Judit muzeológus és Erce Laura gyűjteménykezelő ellenőrizték továbbá a Zsuzsi és Andris népviseleti gyűjteményt, és pontosították leírását.

– A zabolai Csángó Néprajzi Múzeumban az elakadt leltározási és gyűjteménykezelői feladatokat szerződéses munkatársunk, Dóczé Levente folytatta.

2.2. Állagmegőrzés, restaurálás

– A Könyvtár számára a legnagyobb eredmény az *Apor-kódex* 2009. évi restaurálása volt, a budapesti Országos Széchényi Könyvtárban (Érdi Marianne restaurátor osztályvezető, Tóth Zsuzsanna főrestaurátor), a Balassi Intézet 1 780 000 forintos támogatásával. Szakmai konzultáció történt továbbá Plank Ibolyával (Kulturális Örökségvédelmi Hivatal) a *fototéka szakmai problémái* kapcsán.

– A Régészeti–történelmi osztályon Szeles József restaurátor összesen 210 tárgyat restaurált. Ugyanő részt vett a Bukarestben megrendezett restaurátorképző tanfolyamon 2009 nyarán és kora őszén.

– A Néprajzi osztályon 2009 nyarán került sor a Csíki ház kétszeri, fosztoxinos állagvédelmi kezelésére és kopogóbogarak elleni fertőtlenítésére (Tankó Zoltán, Szőcsné Gazda Enikő).

– A kézdivásárhelyi Céhtörténelmi Múzeum Zsuzsi és Andris népviseleti gyűjteményének leltározásakor a viseletbe öltöztetett babák a dobozon belül vászonzsákba csomagolva kerültek a helyükre. A nyitott üveg-szekrényben található 88 viseletet portalanították. A munkálatokat Szabó Judit muzeológus, Ercse Laura és Orosz Zoltán gyűjteménykezelő, valamint Szőke Éva teremőr és Márton Imre karbantartó végezte. 2008. decemberben a raktárban lévő tárgyak állagvédelme érdekében egy páraelszívó gépet vásároltak, melyet a fő-épület alatti pinceraktárban helyeztek üzembe, arra számítva, hogy a raktár páratartalma normalizálódik, és így ezt a későbbiekben jobban ki lehet használni. Tekintettel arra, hogy a páratartalom nem esett vissza az optimális értékre, a készülék átkerült a földszinti raktárba, ahol megfelelő eredményeket értek el vele.

2.3. Gyűjteménygyarapítás

– A Könyvtár gyarapodása a saját kiadványok gyűjtése, vásárlás, adományok és intézményközi csere révén történt. A legnagyobb támogató hagyományosan a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára (akadémiai szakperiodikák), a fő cserepartnerek pedig a múzeumi testvérintézmények (köztük a gundelsheimi Siebenbürgisches Museum), valamint a kolozsvári Kriza János Néprajzi Társaság és Erdélyi Múzeum-Egyesület, a Debreceni Egyetemi Könyvtár voltak; a szerzeményezés elsődlegesen változatlanul a Székelyföldre vonatkozó (*siculica*) és a kisebbségpolitikai szakirodalomra összpontosított (beleértve hiányok visszamenőleges, digitális, illetve fénymásolatban való pótlását). Legnagyobb adományként a *Kónya Ádám-hagyaték* többszáz könyve került be (kezelésbe vételük folyamatban van).

– A Természettudományi osztály 2008-ban 415 ormányosbogárral gyarapodott. Preparálásuk, meghatározásuk és számítógépes nyilvántartásba vételük úgyszintén folyamatban van.

– A Régészeti–történelmi osztály az elmúlt egy év alatt folytatott régészeti kutatások (ásatások, terepbejárások, helyszíni szemlék) eredményeképpen több ezer tárggyal gazdagodott. Jelentős anyag érkezett be Méder Lóránt Lászlónak a sepsiszentgyörgyi Avasalja lelőhelyen folytatott ásatásaiból, valamint Sztáncsuj Sándor Józsefnek az Erősd-kultúra lelőhelyein folytatott terepbejárásai kapcsán (több mint 50 lelőhely Brassó, Kovászna, Hargita és Maros megyében).

– A Néprajzi osztályon 2008 októbere óta a leltárkönyvbe 70 tételt sikerült bevezetni. A gyarapodás ennél a számnál jelentősebb volt, de a leltározási munkálatokat a sűrű egyéb program visszafogta.

– A Gyárfás Jenő Képtárba adomány útján beérkezett 28, vásárlás útján 7 műalkotás. Kiemelendő a győri grafikusok adománya, Vinczeff Lászlónak a múzeumalapítóról készült nagyméretű festménye, Csáji Attila korai műve, valamint a helyi Tamási Áron Színházról kapott festmények. A vásárolt műtárgyak közül Gyárfás Jenő Pótsa Józsefről készült festménye és Benczédi Sándor Kós Károly-szobra emelkedik ki.

– A csernátoni Haszmann Pál Múzeum kézikönyvtára egy év alatt 42 kiadvánnyal bővült. A tárgyak gyűjtése is folyamatos: négy nagyméretű mezőgazdasági géppel és 174 kisméretű néprajzi tárggyal sikerült gazdagítani az állományt.

– A kézdivásárhelyi Céhtörténelmi Múzeum gyűjteménye az elmúlt évben 430 adományozott tárggyal gyarapodott. Ebből 400 néprajzi jellegű tárgy többnyire a viselet és az étkezési szokások tárgykörébe tartozik, és a B leltárba került. 30 tárgy a képzőművészeti C leltárba került, ezek Török Erna végrendelete alapján jutottak a múzeumba (a hagyatékozó saját készítésű festményei).

– A zabolai Csángó Néprajzi Múzeum múzeumi értékű tárgyállománya adományok, terepkutatások és vásárlások útján több mint 50 darabbal gyarapodott, honlapján is elérhető könyvtári listája 2009-ben 641 tételt regisztrált.

3. Kiállítások, rendezvények

A tárgyalt időszakban a megelőző évhez viszonyítva látogatóink száma mintegy 7000-rel nőtt. Összesen mintegy 43 800-an voltak kíváncsiak kiállításainkra, rendezvényeinkre. A látogatási kedvet ingyenes belépésű programokkal (*Múzeumok Éjszakája*, *Múzeumi Esték*, *Örökségvédelmi Világnap*, kamarezene-koncertsorozat, múzeumpedagógiai foglalkozások) próbáltuk növelni, statisztikánkban így látványosan nőtt a kedvezményezetttek száma (ezek egy része hat éven aluli gyerek, a múzeum időszakos rendezvényeire, tárlatmegnyitókra és múzeumpedagógiai foglalkozásaira járó személyek, valamint a helyi tanárok által a múzeumban tartott esztétikai nevelés, történelem- és művészettörténeti órákon részvevő diák).

A látogatók megoszlása múzeumi egységeink szerint:

– sepsiszentgyörgyi központ:	11 803,
– sepsiszentgyörgyi Gyárfás Jenő Képtár:	1 566,
– baróti Erdővidék Múzeuma:	4 636,
– Csernátoni Haszmann Pál Múzeum	11 156,
– Kézdivásárhelyi Céhtörténeti Múzeum	12 352,
– Zabolai Csángó Néprajzi Múzeum	mintegy 2300.

Műsorpolitikánk lényege az előző évekhez képest változatlan: minél szélesebb körben népszerűsíteni a saját gyűjteményünkben lévő tárgyakat, forrásokat, anyagokat. A visszajelzések alapján ezt a célkitűzést olyan rendezvényeink szolgálták sikeresen, mint *A székelyek – a kereszténység védelmezői* című, középkortematikájú új alapkiállításunk, az *Ünnepek és találkozások II.* vallásos néprajzi kiállítás (a veszprémi testvér-múzeummal közösen), *A háromszéki sajtó 160 éve* (a Székely Hírmondó hetilappal stb. közösen), a Sovánka István bükszádi üvegművész emlékére szervezett kiállítás, amely a *Törekeny haszontalanságok* címet viselte. Hasonló sikerrel voltunk jelen vendégkiállítással a csíkszeredai Csíki Székely Múzeumban és a gyergyószentmiklósi Tarisznás Márton Múzeumban (a Gyárfás Jenő műveit bemutató kiállítás), kölcsönzött tárgyakkal pedig a Brassói Művészeti Múzeumban és a nagyszebeni Brukenthal Múzeumban (Mattis Teutsch János válogatott festményei), de akár a Vatikánban (az erődsi ásatások anyagából kölcsönadott tárgyaink bemutatása) és az utolsó napokban már a budapesti Országos Széchényi Könyvtárban is (*Apor-kódex*).

Az általunk fogadott vendégkiállítások és előadások kiválasztásánál (befogadásánál) döntő tényező volt a székely tematika (Tüdös S. Kinga: *Székelyföldi védőrendszerek. Ember és életmód e rendszerek oltalmában* – február 21-én; Sófalvi András: *Udvarhelyszéki mesterséges védbarlangok* – március 24-én; Sütő Zsolt: *Himalájakék, tibetvörös – Körösi Csoma Sándor nyomában*, fotóinstalláció április 8-tól május 24-ig; a Bárdi Nándor szervezte vándor *Kisebbségtörténeti képzés* – április 15–18-án; *Kerekasztal-beszélgetés a székelyföldi középkori történetkutatás problémáiról* – a többi székelyföldi múzeum és az Erdélyi Múzeum-Egyesület szakembereivel, április 24-én; Obrusánszky Borbála: *Szentkatolnai Bálint Gábor életművének újraértékelése* – május 28-án; az *Ignác Rózsa centenáriumi kiállítás*, közösen az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézettel – június 24-től július 26-ig; *A Székely Hadosztály emlékezete (1918–1919)* – a nyíregyházai Jósza András Múzeum, a Veszprém Megyei Levéltár és a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltár közös kiállításai augusztustól, Sepsiszentgyörgyön, Baróton és Kézdivásárhelyen is).

Történelmünk további vonatkozásaihoz kapcsolódott az Erdővidék Múzeumának köszönhetően nemcsak Barótot, hanem ugyancsak Sepsiszentgyörgyöt és Kézdivásárhelyet is felkereső *Miniatur történelem. Az őskortól az 1848/49-es szabadságharcig* ólomkatona-kiállítás (április 30-tól június 14-ig, a tahitótfalusi Homoki Gyula kiállítása), a *Múzeumok Éjszakája* rendezvénysorozatban a *Bodvaj Egyesület (Kisbacon) lovagi játéka apródoknak* és *A gyergyószentmiklósi Csabafiak viselet- és fegyverbemutatója* (június 18-án).

Célcsoportok érdekében fogadtuk a *Sztereofofó kiállítást* (háromdimenziós fényképek a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményéből, 2008. november 30-ig), a *Vákár Tibor építész emlékkiállítását* (a budapesti Építészeti Múzeum anyaga, 2008. novembertől 2009. február közepéig), *A zárt tömbök nyíltságát* (Hadik Gyula Munkácsy-díjas szobrászművész kiállítása, január 27-től február 27-ig), Péter Gábor előadás-sorozatát a Bartók Teremben, a „*Köpönyegem pedig az én irgalmasságom...*” fotókiállítást és könyvbemutatót (Köpönyeges Mária-ábrázolások a középkori Magyarországon, a Szentendrei Néprajzi Múzeum munkatársa Gombosi Beatrix rendezésében, március 3–29-én), a *Northland Antarktisz 2009-expedíció* ismertetését (Székelyek a magasban-expedícióssorozat, Tulit Zsombor előadása március 27-én), *A gyulafehérvári székesegyház képeiben* fotókiállítást (a sepsiszentgyörgyi római katolikus Szent József-plébánia közvetítésével, a gyulafehérvári egyházmegye millenniumi rendezvényeinek sorában, június 17-ig július 12-ig), Könczey Elemér *Fejadag* című karikatúra-vándorkiállítását és könyvbemutatóját (július 16-tól augusztus 23-ig), a komolyzene kedvelőinek a Filip Ignác egyetemi adjunktus által szervezett *koncerteket* (Codex, Georgius és a brassói

konzervatórium növendékei, július 16. és augusztus 23. között), a hagyományosan, éves rendszerességgel, a László Kálmán Egyesület által megrendezett *Gomba-napot*, mely szintén átütő sikert hozott az idén, szeptember 26-án.

Az egyes osztályok és külső részlegek természetesen több saját rendezvényt is szerveztek:

a. A sepsiszentgyörgyi központ saját rendezvényei és hozzájárulásai

– A Könyvtár a Régészeti–történelmi osztállyal és további kollégákkal és külső partnerekkel (kiemelten Bordi Zs. Lóránd; Bartha Zonga, Erdős Zsófia, Fekete Lajos, Kocs Irén, Méder Lóránt László, Oláh József, Szeles József és mások; Charta Nyomda, Székely Hírmondó, Osonó Együttes, nagyenyedi Bethlen Kollégium Könyvtára) megszervezte *160 éves a háromszéki magyar sajtó* című kiállítást és kapcsolódó rendezvényeket. Szakmai támogatást nyújtott a székhely többi saját rendezvényéhez is, kiemelten a Régészeti–történelmi osztálynak a májusi *székelyföldi régész-kerekasztalhoz*. Meghívta (Erdős Zsófiával közösen) Sütő Zsoltot a *Himalájáké, tibetvörös* installációval és rendezvénnyel, fogadta és kiállított anyaggal segítette a veszprémi és nyíregyházi testvér-közgyűjtemények *Székely hadosztály*-kiállítását, fogadta továbbá négy kisebbségtörténeti kiadvány bemutatását (a budapesti Magyar Tudományos Akadémia Kisebbségkutató Intézete, Bárdi Nándor, Stefano Bottoni, Gidó Csaba és László Márton könyveinek bemutatása). A Könyvtár kivételes értéke, az *Apor-kódex* októbertől jövő februárig a budapesti Országos Széchényi Könyvtár „*Látjátok feleim...*” magyar nyelvemlékkiállításán képviseli egymaga Erdélyt és egyben Romániát.

– A Természetrajzi osztály a *Múzeumok éjszakája* rendezvényhez Kocs Irén tárlatvezetésével és az éjszaka aktív állatok bemutatásával járult hozzá (június 24-én).

– A Régészeti–történelmi osztály fő idejű újdonsága *A székelyek – a kereszténység védelmezői* (állandó régészeti kiállítás középkori része; kurátora Bordi Zsigmond Lóránd). Ezt megelőzően *A Törékeny haszontalanságok* ipar- és művészettörténeti Sovánka István- emlékkiállítása volt ugyanott megtekinthető (kurátora Barabás Hajnalka). Az osztály segítette a székelykeresztúri Molnár István Múzeumot állandó régészeti kiállítása kialakításában (a rugonfalvi népvándorláskori sír leleteinek kölcsönzése), és tárgyakkal járult hozzá, együtt a Néprajzi osztállyal, a Tulceai Múzeum *Fumatul – un viciu istoric* dohányzástörténeti kiállításának a sikeréhez (május–szeptember). A *Múzeumi Esték* előadássorozat keretében az osztály a székelyudvarhelyi régész-kolléga Sófalvi Andrást hívta meg (*Udvarhelyszéki mesterséges védbarlangok*, március 24-én).

– A Néprajzi osztály idén Sepsiszentgyörgyön mutatta be a veszprémi Laczkó Dezső Múzeummal közös kiállítását és kapcsolódó rendezvényeit (*Ünnepek és találkozások II.*, szeptember 19-től, kurátora Szöcsné Gazda Enikő). Egy székely női és egy székely férfi teljes viselete, öt fotója jelen volt a *Povestea târgului* vásártörténeti kiállításon (Keleti Kárpátok Múzeuma, Sepsiszentgyörgyön és Csíkszeredában), valamint öt tárgya az említett tulceai dohányzástörténeti kiállításon. Az osztály hívta meg a Köpönyeges Mária-ábrázolásból rendezett kiállítást.

– A sepsiszentgyörgyi központ múzeumpedagógiai tevékenységeit Bartha Zonga szervezte és végezte. Önálló múzeumpedagógiai programok voltak április 24–26-án a *Játékos középkor* (kézműves foglalkozások az Erzsébet parkban, *A székelyek – a kereszténység védelmezői* című új állandó kiállításához kapcsolódóan, a Szent György-napok keretében), május. 16-án a *Keresd a kincset!* (*Múzeumi Világnap* – az állandó és időszakos kiállításokhoz kapcsolódó múzeumi séta, játékos feladatokkal); június 24-én a *Múzeumok Éjszakája* (a kisbacsoni Bodvaj Egyesület lovagi játéka apródoknak, a gyergyói Csabafiak viselet- és fegyverbemutatója), szeptember 26-án a *Gomba-nap* (a László Kálmán Gombászegyesülettel közösen gombásztúra, kiállítás, vetélkedő, könyvbemutató); október 12–17-én a „*Micsoda madár...*” (foglalkozások és kerámiázás a Benedek Elek-emlékév alkalmából; foglalkozásvezetők: Véninger Péter, Szépművészeti Múzeum, Budapest; Lengyel Boglárka Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest; Kocs Irén és Szöcsné Gazda Enikő, Székely Nemzeti Múzeum). Időszakos kiállítások, melyekhez további múzeumpedagógiai tevékenység kapcsolódott: 2008. november 14-én a *Térbe zárt pillanat*, a 2008. december 22. és 2009. február 15. közötti *Törékeny haszontalanságok*, január 27-én a Hadik Gyula-kiállítás, március 3-án a „*Köpönyegem pedig az én irgalmasságom...*”, április 8-án a *Himalájáké, tibetvörös*, április 30-án a *Miniatűr történelem* ólomkatona-kiállítás, június 9-én a *160 éves a háromszéki magyar sajtó* (melyhez kicsiknek-nagyoknak élmény múzeumpedagógiai mozzanatok tekinthetjük az *Osonó* műhely előadta interaktív párbajjelenetet is), szeptember 19-én pedig az *Ünnepek és találkozások II.*

b. Sepsiszentgyörgyi Gyárfás Jenő Könyvtár

A következő fontosabb kiállításokra és rendezvényekre került sor a Képtárban: 2008. november 13-tól december 10-ig Szipál Márton fényképész életműkiállítása (a Gyulai Ferenc Egyesület és a Magyar Kulturális Központ együttműködésével), december 12-től a csíkszeredai Ferencz S. Apor festészeti és a szovátai Sánta Csaba szobrászati kiállítása, 2009. februártól a Zsolnay-porcelánmanufaktúra termékeiből rendezett kiállítás (szervező: Magyar Köztársaság Kulturális Koordinációs Központja), február 20-án kettős könyvbemutató (Jánó Mihály: *Színek és legendák*, valamint Vinczeff László albuma a *Műterem* sorozatból – 26. sz.), egybekötve Vinczeff László festészeti tárlatának megnyitásával, márciustól a *Reflex* című nemzetközi színházi fesztivál plakátkiállítása, áprilistól a sepsiszentgyörgyi MOA-csoport *Fekete-fehér* című csoportos kiállítása, májustól múzeumunk munkatársának, néhai Plugor Sándor képzőművésznek a grafikai emlékkiállítása, halálának 10. évfordulója alkalmából, júniustól a Mikóban érettségizett képzőművészek tárlata (*A 150 éves Székely Mikó Kollégium* rendezvényeként), júliustól a veszprémi Figuratív-csoport kiállítása (Dienes Attila, Párkányi Raab Péter, Filep Sándor, Horváth Lajos, Kádár Tibor, Ughi István), szeptemberben Csáji Attila Munkácsy-díjas budapesti képzőművész előadással egybekötött festészeti és fényművészeti tárlata (a művész alkotással is megajándékozta intézményünket), októberben a *Festészet Világnapja* keretében a sepsiszentgyörgyi származású, Budapesten élő Kovács Lehel festőművész egyéni tárlata, október 15–30-án a *kisTelep 2.* (a sepsiszentgyörgyi művészeti középiskolások képzőművészeti diáktáborában készült anyag bemutatása), október 28–30-án *Animációs Világnap* (kiállítás és vetítések gyermekeknek, Baász Orsolya, Eltes Barna, Sipos Gaudi Tünde és Péter Alpár kiállítása). A Képtár ezenkívül az említett Gyárfás Jenő-émlékkiállítással szerepelt Csíkszeredában, Gyergyószentmiklóson és Kézdivásárhelyen, valamint 25 Mattis Teutsch János-művet kölcsönzött a Brassói Művészeti Múzeumnak és a nagyszebeni Brukenthal Múzeumnak.

c. Baróti Erdővidék Múzeuma

A múzeum a térségünkbe általa meghívott *Miniatur történelem az őskortól az 1848-as szabadságharcig* ólomkatona-kiállítás mellett, melynek több mint 1 600 látogatója volt, Steinhübel István aradi magángyűjtő *Élőhüllő-kiállítását* fogadta a pincében (látogatók száma közel 2200). Továbbá, a nyarat leszámítva minden kedden, *Tortoma Önképző Kör* sorozatcímmel került sor ismeretterjesztő előadásokra a múzeum előadótermében.

d. Csernátoni Haszmann Pál Múzeum

A múzeumban zajló turistaforgalom, a látogatók fogadása, a hagyományos mesterségek elsajátítására szervezett alkotótáborok, valamint a múzeumpedagógiai foglalkozások zavartalanul működtek, a megszokott rendszerességgel és szakmaisággal. Kitűnő kapcsolatot ápoltak a mezőkövesdi Mezőgazdasági Gépmúzeummal, és az alapításának 30. évfordulójára rendezett idei ünnepségén és az azt követő tudományos konferencián is képviselték magukat. A *Kulturális Örökség Napján* tevékenyen bekapcsolódtak a református vártemplom és az Ika-vára közti útvonalon szervezett ismeretterjesztő tanösvény bejárásába, a sepsiszentgyörgyi *Ünnepek és találkozások* II. rendezvény kapcsán bútorfestő és faragó szakemberrel vettek részt a hagyományos mesterségeket felvonultató seregszemlén.

e. Kézdivásárhelyi Céhtörténeli Múzeum

A megszokott rendszerességgel és alaposan készítette elő és vitelezte ki tevékenységeit. Öröndetes tény, hogy a székhelyhez és a csernátonihoz hasonlóan a múzeumpedagógiai tevékenység itt is erősödött, ez Dimény Erika szervező munkáját dicséri. Április 3–30-án *Tojásírás Háromszéken – Húsvéti hagyományörzés* című időszakos kiállításra került sor Kakas Zoltán és néhai István Mária írott tojás gyűjteményéből. A megnyitó napján, akárcsak a június 17. és július 10. közötti *Miniatur történelem* ólomkatona-kiállítás esetében, múzeumpedagógiai foglalkozások kapcsolódtak a kiállítás témájához. Augusztus 28-tól október 16-ig a székelyudvarhelyi Haáz Rezső Múzeumból *Az Umling festő-asztalos család hagyatéka* című művelődéstörténeli kiállítást látták vendégül (rendezte Mihály Ferenc és Szász Erzsébet restaurátor, valamint Miklós Zoltán néprajzos-muzeológus). Április 8-án a *Jó ruhában járni kelni* című kézdívásárhelyi polgári viselettörténeli kiállítást viszont a múzeum állította ki az illyefalvi Rustica-házban is (a kiállítást Dimény Attila szervezte, a múzeum munkaközösségének segítségével, Kalamár György és Simon Júlia közreműködésével, megnyitotta Szöcsné Gazda Enikő). A múzeum időszakos képzőművészeti kiállításai a következők voltak: január 10–31-én Székely Géza grafikus-festőművész *Színterek* című egyéni kiállítása és a Pallas–

Akadémia Kiadó *Műterem* sorozatában megjelent könyv bemutatója (a tárlatot megnyitotta Fekete Vince költő, a könyvet bemutatta Józsa István művészettörténész, közreműködtek a Molnár Józsiás Iskola tanulói), február 15–22-én *Vadárvácska IV.* képzőművészeti alkotótábor vándorkiállítása (megnyitotta Gál Mihály, a gyergyóalfalusi Sövér Elek Alapítvány elnöke, közreműködött Józsa Irén tanárnő), február 23-tól március 4-ig emlékkiállítás Forró Antal festőművész munkáiból a művész 85. születési évfordulójára (a Céhtörténeti Múzeum tulajdonában lévő alkotásokból), március 8-tól április 5-ig ünnepi tárlat március 15. tiszteletére (a kézdivásárhelyi, sepsiszentgyörgyi és brassói képzőművészek közös tárlata, megnyitotta Deák Ferenc magyartanár, közreműködtek Józsa Irén és Nagy Babos Tamás tanárok, Márk Attila dalszerző, valamint a Cantus kamarakórus), április 15-től május 10-ig Bortnyik György *Változó helyek árnyai* című sajtófotókiállítása (megnyitotta Henning János, a Gyulai Ferenc Fotóművész Egyesület elnöke), május 14-től június 7-ig a Nagy Mózes Elméleti Líceum rajztagozatos diákjainak a hagyományos évszázó kiállítása, július 12-től augusztus 15-ig *Incitato – Sportló*, a XVII. nemzetközi művésztaбор zárókiállítása (megnyitotta Deák Ferenc magyartanár).

f. Zabolai Csángó Néprajzi Múzeum

A múzeum az elmúlt egy évben is számos rendezvényt szervezett és látott vendégül. A húsvéti tojásírás oktatása, a Múzeumi Éjszaka, tengerihántó kaláka és különböző alkalmi előadások szervezése mellett 2009. júniusában nyílt meg Petrás Mária csángó származású keramikus művész *Mária erejével* című időszakos kiállítása.

4. Tudományos élet

4.1. Gyűjtemények feldolgozása, belső és külső kutatómunka

– A Könyvtár szakkönyvvel és egyéb dokumentációs anyaggal, bedolgozással támogatta a múzeumbeli szakmai tevékenységet, beleértve a múzeum programjaiba bekapcsolódott külső munkatársakat, és rendelkezésre állt az érdeklődő közönségnek (kutatók, olvasók, érdeklődők; főleg Tiboldi Zoltán látta el), és ebben az évben is belső és külső munkatársak bevonásával ellensúlyozta munkaerőhiányát. A gyűjteményekből, intézményközi program keretében, a sepsiszentgyörgyi Bod Péter Megyei Könyvtár megkezdte a helyi régi hírlapanyag digitalizálását (*Nemere*, 1870-es évek); a Székelyudvarhelyi Tudományos Könyvtár (Haáz Rezső Múzeum) muzeológusa, Róth András Lajos pedig jelentős részét inventarizálta és digitalizálta a régikönyvanyag színes belső borítóinak, ugyancsak Róth András Lajos digitalizálta a mesterségekről szóló Lőcsei-kötetet (*Király-választás*, Kolozsvár, 1830); a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem Magyar Nyelv és Irodalom, valamint Magyar Néprajzi Tanszéke (Egyed Emese és Pozsony Ferenc professzorok) küldtek egyetemi hallgatókat az Aranka György-munkák és a Konsza Samu-hagyaték tanulmányozására/feldolgozására (Kasza Zsolt, Konsza Júlia). Vendégeink közül Csutak Tamás Gáll Lajos olimpikon sporteredményeit, Egyed Ákos az Erdélyi Múzeum-Egyesület történetét, Obrusánszky Borbála a Bálint Gábor-hagyatékot, Olasz Gabriella épületeink történetét (az esedékes általános rehabilitáció egyik előtanulmányaként, további építészeti mellett), Ősz Előd Kálvin-kiadásainkat, Pál-Antal Sándor az erdélyi kuruc emigrációt és az Erdélyi Múzeum-Egyesület vándorgyűléseinek történetét (egyben székelykeresztúri 1848-as iratainkat azonosítva), Szebeni Zsuzsa Kós Károly díszletterveit, Tüdös S. Kinga régi erdélyi testamentumainkat, Zepczaner Jenő reformkori folyóiratainkat és sajtónkat, fürdőhelyeink történetét kutatta. Kutatói és szakírói-szerkesztői együttműködés terén a Könyvtár a *Romániai Magyar Irodalmi Lexikon* V. kötete (Bartha Katalin Ágnes) számára adatkiegészítést biztosított a *Sepsiszentgyörgy* és a *Székely Nemzeti Múzeum* szócikkekhez, valamint közös egyezmény alapján kutatta az Erdélyi Múzeum-Egyesület és a Székely Nemzeti Múzeum kapcsolatainak 1900 előtti történetét (adatszolgáltatást nyújtott az 1918–1948 közötti kapcsolatokhoz is); adatolással segítette a szász *Arbeitskreis* für *Siebenbürgische* Landeskunde egy forráskiadványának a gondozását (*Herrmann krónikája*), műhelymunka szervezésével a Székely Mikó Kollégium 150 éves jubileumára készült *Emlékkönyv* szerzőit (Benczédi Sándor, Demeter Lajos stb.). Az intézménytörténeti belső kutatás és annak szervezése folyamatos (Boér Hunor a sepsiszentgyörgyi első éveket, építészeti és képzőművészek múzeumunk történetében játszott szerepét kutatta (pl. a *Barabás Miklós Céh alapításáról megemlékező rendezvény* előkészítése során a múzeum szerepe a Céh alapításában, a Céh Kós-féle emblémáinak motívum- és fejlődéstörténete); más osztálybeli és külső munkatársakkal közös műhelymunkaként pedig az *Apor-kódex* történetén dolgozott Coroi Arturral, Csáki Árpáddal, Demeter Lajossal, Kocs Jánossal, illetve az 1957–59-es magyar autonóm tartományi múzeumi évkönyv történetén Bordi Zsigmond Lóránddal, Jánosi Csabával,

Kocs Irénnel, Méder Lóránttal, Papucs Andrással, Szőcsné Gazda Enikővel, Sztáncsuj Sándor Józseffel stb.). A *Délkeleti Intézet-programok* visszaintegrálása terén a *Székelyföld monográfiái* program keretében a Székely Nemzeti Múzeum és a Haáz Rezső Múzeum közötti egyezség értelmében Scheint 1833-as reprezentatív művének (*A székelyek földje és népe Erdélyben*) magyar fordítását (Boér Laura) a székelyudvarhelyi társintézmény (Zepeczaner Jenő) rendelkezésére bocsátotta, hogy kiadói munkálatai elkezdődhessenek, az *Argirus* program keretében Dobra Judit, a Székely Mikó Kollégium tanára a 2008. őszi kolozsvári *Erdély reneszánsza* konferencián a programot dolgozattal képviselte (*Tündér szűz leány, Tündér Ilona és Erdély – Az Argirus-história mint történeti allegória*; megjelenés alatt a konferencia kötetében), az *Etnikai térszerkezet* program keretében pedig az *Ünnepek és találkozások II.* székelyföldi részkiállítása kapcsán hozzákezdett a Székelyföld 2002-es etnikai és felekezeti adatainak térképes megjelenítéséhez (elkészült, csatolt statisztikával, a község- és a falusoros etnikai térkép, valamint a falusoros felekezeti térképek).

– A Természettudományi osztályon Kocs Irén kutatási területe az ormányosalkatú bogarak biodiverzitása. Az idén sikerült néhányszor terepen gyűjtenie (Persányi-, Baróti-, Hargita-hegység, Görgényi- és Gyergyói-havasok), a mintegy 1 500 bogárból preparálás és meghatározás után kerülnek a kiválasztott példányok a gyűjteménybe. Tudománytörténeti kutatásai Köntzei Gerő entomológusnak a Székely Nemzeti Múzeummal való, 1933–1947 közötti levelezésére, a múzeum ötvenes évekbeli évkönyvszervezésére és Kónya Ádám bibliográfiájának összeállítására összpontosultak, utóbbiban Tamás Tünde és Gyenge Gabriella segítette.

– A Régészeti–történelmi osztály több *régészeti ásatást* valósított meg, illetve dolgozott a bementett leletanyagokon (oklándi Kövesbérc, bronzkori halomsíros temető, Sztáncsuj Sándor József és Méder Lóránt László 2008. októberi ásatásából; erődsdi református templom, Bordi Zsigmond Lóránd, 2009. július; sepsiszentkirályi unitárius templom, Bordi Zsigmond Lóránd, 2009. július–augusztus; sepsiszentgyörgyi Avasalja, bronzkori település, Méder Lóránt László, 2009. augusztus. *Régészeti felügyeletet* biztosított, és *hatástanulmányt* készített több helyszínen (sepsiszentgyörgyi Csíki utca, régészeti felügyelet a helyi polgármesteri hivatal megbízásából; Bodok és Köröspatak határa, felmérés, régészeti felügyelet a Gippa SRL megbízásából, Bordi Zsigmond Lóránd; Vargyas belterülete, felmérés a vargyasi önkormányzat megbízásából, Sztáncsuj Sándor József). *Terepbejárásra* és további *terepmunkára* került sor közel 60 lelőhelyen. Sztáncsuj Sándor József a csíkszeredai, marosvásárhelyi, székelykeresztúri és székelyudvarhelyi múzeumokban végzett kutatást, melynek során az Erődsdi-kultúra leletanyagát dokumentálta. Hasonlóan kutatta Méder Lóránt László a csíkszeredai múzeum kora vaskori fémanyagát. Jelentős munkát végzett Barabás Hajnalka a felsőháromszéki egyházi klenódiumok, illetve a térségbeli üvegművesség kutatása terén. Folyamatban van a numizmatikai *gyűjtemény* római érméinek *dokumentálása* (Bordi Zsigmond Lóránd, Méder Lóránt László) és a Kolozsvári Történelmi Intézzel közös kiadvány megjelentetését tervezik.

– A Néprajzi osztályon terepmunkát végzett Vargyas, Homoródkarácsonyfalva, Cófalva, Zalán, Albis, Dálnok, Eresztevény, Csernáton, Hatolyka, Szentkatolna, Kézdimárkosfalva, Kézdimartonfalva, Nagyborosnyó, Kisborosnyó, valamint mintegy 10 moldvai település területén Kinda István, Zalán, Albis, Dálnok, Eresztevény, Csernáton, Hatolyka, Szentkatolna, Kézdimárkosfalva, Kézdimartonfalva, Nagyborosnyó, Kisborosnyó, Torockó, Fogaras, Papolc, Barátos területén pedig Szőcsné Gazda Enikő.

– A baróti Erdővidék Múzeumában befejeződött a nagy tudományos jelentőséggel bíró masztodoncsontváz kiemelése. A csontváz konzerválása hosszú folyamat, jelenleg is dolgoznak rajta.

– A kézdivásárhelyi Céhtörténeti Múzeumban a helytörténeti kutatást elősegítő tematikus bibliográfiák összeállításán Dobolyi Annamária és Dimény Erika dolgozott, a 19. század végén és 20. század első felében megjelent helyi újságokból. Incze László néhai alapító múzeumigazgató megjelent írásainak összegyűjtését és digitalizálását egy önálló kötet megjelentetése érdekében a múzeum muzeológusai végzik.

4.2. Tudományos konferenciák és ismeretterjesztő előadások, egyéb tudományos teljesítmények, kitüntetések

– A Könyvtár részéről Boér Hunor vetítettképes *ismeretterjesztő előadást* tartott az Anyanyelv- és Nyelvtudományi Erdélyi Szövetségének setét-pataki nyári táborában július 9-én (*Nyelv- és nyelvészettörténeti virágocskák a Székelyföldről*), valamint a baróti Erdővidék Múzeumában, a Tortoma Önképző Kör keretében 2009. február 3-án (*Orbán Balázs emlékezete – születésének 180. évfordulója alkalmából*). Gyenge Gabriella 2009-ben a gundelsheimi szász múzeum könyvtárát kereste fel, és eredményesen egyeztetett a cserekiadványokról, valamint részt vett 2009. október 5–10-én a székelyudvarhelyi Haáz Rezső Múzeum szervezte restaurátorkonferencián. *Kutatási eredményeket* Boér Hunor mutatott be, a kolozsvári, 2008. őszi *Erdély reneszánsza* konferencián (*Adatok az Apor-kódex és a Csereyné-kódex kutatástörténetéhez*), valamint közös program értelmében

Obrusánszky Borbála külső munkatárs (előadása Bálint Gáborról, ugyanő képviselt a szentkatolnai 2009-es Bálint Gábor-rendezvényen is). Kedves kötelesség megemlíteni, hogy többek között a Könyvtárban végzett sokévi munkásságáért Tiboldi Zoltán 2009-ben sepsiszentgyörgyi Pro Urbe-díjas lett.

– A Természetrajzi osztályról Kocs Irén a Magyar Rovartani Társaság éves ülészakán vett részt (Budapest, február 20–21-én, előadásának címe: *Diószeghy László és a Székely Nemzeti Múzeum, 1934–1943*), a Romániai Lepkészek Társaságának meghívására a 21. országos, ormányosalkatú bogarakat kutató társaság ülészakán képviselte intézményünket Galacon (*Al XXI-lea simpozion national al Societății Lepidopterologice Române*, április 24–26-án, előadásának címe: *Specii noi de Curculionoidea din fauna României*), részt vett továbbá a *Természettudományos Muzeológusok XXVII. Találkozásán* (Kassa, szeptember 8-án).

– A Régészeti–történelmi osztály tudományos kerekasztal-megbeszélést szervezett a középkoros új alapkiállítás megnyitója alkalmából, a székelyföldi középkorkutatás állásáról és feladatairól, májusban (a székelyföldi régészek és az Erdélyi Múzeum-Egyesület részvételével). A Pósta Béla Egyesület 2008. novemberi Erdélyi Magyar Régészeti Konferenciáján Kolozsváron Sztáncsuj Sándor József tartott előadást (*A délkelet-erdélyi rézkor kutatásának néhány kérdése*), ugyanő a Colocviile Școlii Doctorale – Iași, 2009. júniusi ülészakán is előadott (*Doboșeni-Borvízoldal. Un secol de cercetări arheologice*). A *Colligite fragmenta!* örökségvédelmi konferencián Kárpátalján és a Felvidéken, valamint Budapesten Barabás Hajnalka vett részt (előadása: *Egy felvidéki üvegműves Háromszéken*). Tudományos ismeretterjesztő előadást tartott még az Erdővidéki Közművelődési Napok keretében Székelyszáldoboson és Vargyason 2008 novemberében Sztáncsuj Sándor József (*Régészeti kutatások a Borvízoldalon*), a január 22-i *Magyar Kultúra Napja* alkalmából Erdővidék Múzeumában *Szemelvények Erdővidék történetéből* címmel Cserey Zoltán, ugyanő a sepsiszentgyörgyi Bod Péter Megyei Könyvtár *Múltidéző* sorozata keretében február 20-án (*Behódolni vagy fegyvert fogni? Az önvédelem felvállalásának kérdése Háromszéken*), a Benedek-mezei kézművestáborban augusztusban pedig Méder Lóránt László (*Őskori fazekasság*).

– A Néprajzi osztály muzeológusa, Kinda István 2009 októberében a Debreceni Egyetemen sikeresen megvédte *A társadalmi kontroll és intézményei a Bákó környéki csángó falvakban. Normák, normaszegők és szankciók* című doktori disszertációját.

Néprajzosaink 2008. november 7–9-én a Kriza János Néprajzi Társasággal és a Kovászna Megyei Művelődési Központtal közösen megszervezte a *Tárgyak és életmódok* című konferenciát. Itt és számos más konferencián az osztályt muzeológusai képviselték előadással, Kinda István (2008. november 7–9-én, a *Tárgyak és életmódok* című konferencián: „*Mindent géppel csinálnak...*” *Változó gazdasági attitűdök egy háromszéki faluban*; 2009. július 4-én a zabolai *Fiatall Néprajzkutatók VI. Szemináriumán: Változó életér és lakáskultúra a háromszéki cigányoknál*; szeptember 24–26-én a székelykeresztúri Molnár István Múzeum II. *Énlaka-konferenciáján: Meszesek. Népi iparűzés Vargyas környékén*; február 18–20-án a Magyar Néprajzi Társaság és a Szent István Egyetem gödöllői, *A cigány kultúra néprajzi és történelmi kutatásai a Kárpát-medencében*, Bódi Zsuzsanna emlékére szervezett konferenciáján: *Hagyományos mesterségek vonzásában. Háromszéki és erdővidéki példa*; május 21–23-án a Transylvania Trust Alapítvány torockói, *Az épített örökség felújításának elméleti és gyakorlati kérdései – Tusnád. Többnemzetiségű régiók népi építésze* nemzetközi konferencián: *Háromszéki cigányok ház- és lakáskultúrája*) és Szöcsné Gazda Enikő (2008. november 7–9-én a *Tárgyak és életmódok* című konferencián: *Egy háromszéki család az inventáriumok tükrében*; 2009. júniusban az Erdélyi Magyar Műszaki Tudományos Társaság sepsiszentgyörgyi, *A fa útja* című konferencián: *A háromszéki és csiki festettbútorok forma- és díszítőértékű kincse*; július 4-én a zabolai *Fiatall Néprajzkutatók VI. Szemináriumán: A nemesektől a katonarendig. Háromszéki inventáriumok tanulságai*; szeptember 24–26-án a székelyudvarhelyi II. *Énlaka-konferencián: Hagyomány és újítás a székelyföldi mézeskalácsos mesterségben*; május 21–23-án a torockói, *Az épített örökség felújításának elméleti és gyakorlati kérdései* konferencián: *A pávai Vajna család az inventáriumok tükrében*). *Ismeretterjesztő előadásokat* Szöcsné Gazda Enikő tartott (február 7-i Orbán Balázs-emlékünnepe, Lengyelfalva: *Orbán Balázs néprajzi munkássága*; június 24-én a Székely Nemzeti Múzeum *Múzeumok Éjszakája* rendezvényén *A háromszéki és csiki festettbútorok forma- és díszítőértékű kincse*; július 2-án a Budapesti Műszaki Egyetem építészeti felmérőtáborában, Árkoson: *Háromszék népi építésze néprajzos szemmel*), illetve a zabolai múzeumi egységben Kinda István (lásd ott).

– A kézdivásárhelyi Céhtörténelmi Múzeumot Dimény Attila muzeológus képviselte 2008. november 7–9-én a *Jó ruhában járni kelni – Egy kézdivásárhelyi kiállítás tanulságai* előadással a sepsiszentgyörgyi *Tárgyak és életmódok* című néprajzi konferencián. 2008. november 21–22-én, a Kovászna Megyei Tanács és a budapesti Kulturális Örökségvédelmi Hivatal szervezésében sorra került *Civil Napok 2008* című rendezvényen Dimény Attila és Dobolyi Annamária vett részt.

Magában a múzeumban, az Incze László kiállítóteremben könyvbemutatók, író-olvasó találkozók zajlottak (2009. március 13-án Koszta István: *Huszártörténet* című könyvét bemutatta Pollmann Ferenc hadtörténész, a budapesti Hadtörténeti Intézet főmunkatársa, és a szerző Koszta István újságíró, hadtörténész; április 17-én Dr. Száva Tibor-Sándor: *Gyergyói és szépvízi magyarörmények nyomában* című, könyvbemutatóval egybekötött előadására került sor, az íróval beszélgetett és a könyvet bemutatta Dimény Erika muzeológus, az eseményt a kézdivásárhelyi Bakk-Dávid család szervezte).

– A zabolai Csángó Néprajzi Múzeum a helyi Pro Museum Egyesülettel közösen megszervezte a *Fiatál Néprajzkutatók VI. Szemináriumát* (július 4-én), amelynek keretében a hagyományoknak megfelelően tudományos konferenciára is sor került. Aktívan bekapcsolódott ezen kívül az *Őszi Közművelődési Napok* programsorozatba (október 15-én a helybéli meghívottaknak Kinda István muzeológus tartott ismeretterjesztő előadást *A csángók. Eredet, hagyomány, életmód* címen).

4.3. Szakközlés

– A Könyvtárból Boér Hunornak dolgozata jelent meg a sepsiszentgyörgyi Székely Mikó Kollégium jubileumi kiadványában (*A Székely Nemzeti Múzeum a Béli-házban, 1879–1892*, in: *Emlékkönyv a Székely Mikó Kollégium 150 éves jubileumára*, 2009, 58–86), megemlékezése és kapcsolódó irodalomjegyzék évkönyvünkben (In memoriam Dénes István (1954–2005), *Acta Siculica* 2008, 693–701). Ugyancsak könyvtári gyűjteményt dolgozott fel ugyanitt Biró Rózsa (*Kós Károly politikai iratai a Székely Nemzeti Múzeumban*, *Acta Siculica* 2008, 401–418) és Dobra Judit (*Árgirus nyomai a Székelyföldön*, *Acta Siculica* 2008, 441–460).

– A Természetrajzi osztályról Kocs Irén a *Diószeghy László és a Székely Nemzeti Múzeum, 1934–1943* dolgozatot tette közzé (*Acta Siculica* 2008, 65–86).

– A Régészeti–történelmi osztályról Bordi Zsigmond Lóránd közölt évkönyvünkben (Középkori kardok a Székely Nemzeti Múzeum gyűjteményeiben, *Acta Siculica* 2008, 241–266), Cserey Zoltán pedig ugyanitt (*Acta Siculica* 2008, 347–354), valamint a helyi sajtóban (A gyutacsgyáros Gabriányi József (1782 (?))–1852), *Háromszék*, 2009 március 21.). Cserey Zoltán korábbi dolgozataiból két válogatott gyűjteményes kötetnek is örvendhettünk ebben az időszakban (*Erdővidéki történeti tanulmányok – Erdővidéki Történeti és Természettudományi Tár VII.*, Erdővidék Múzeum – Gaál Mózes Közművelődési Egyesület, Barót, 2008, 121 o.; *Önkormányzatiság és katonai hatalom Háromszéken a 18–19. században*, Charta Kiadó, Sepsiszentgyörgy, 2009, 271 o.). Barabás Hajnalka dolgozatai: Adatok Kézdivásárhely épített örökségéhez és egyházi műkincseihez, *Acta Siculica* 2008, 461–478; Rendhagyó kiállítás a Haáz Rezső Múzeumban. A kiállítás klenódiáiról dióhéjban, *Örökségünk*,

II/4, 2008, 18–19; A kézdivásárhelyi református egyházközségek ónkészlete, *Erdélyi Művészet*, IX/3 (31), 2008, 37–64.

– A Néprajzi osztályról gazdag szakközlést valósított meg Kinda István. Dolgozatai: Vargyas mészégetői múltja és jelene II. Mészégető katlanok a Rikában, *Acta Siculica* 2008, 527–542; Hívók. Egyház és szekta hatása egy székely falu cigány lakosságára, *Mediárium. Kommunikáció – egyház – társadalom* (A Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola Kommunikáció és Médiatudományi Intézetének folyóirata), II/3–4, Debrecen, 2008, 25–40; Az eltűnt erdélyi szász kultúra nyomában, *A Herman Ottó Múzeum Évkönyve*, XLVII, 2008, 840–841; A nagyborosnyói cigány téglavető. : *Népi mesterségek Háromszéken*. Kovászna Megyei Művelődési Központ – Regös Ifjúsági és Közművelődési Egyesület, 2008, 77–87; Adatok a vargyasi mészégetéshez. In: *Népi mesterségek Háromszéken*. Kovászna Megyei Művelődési Központ – Regös Ifjúsági és Közművelődési Egyesület, , 89–100; Vétek és erőszak a moldvai csángó falvakban, *Ethnica*, XI/ 3, 2009, 65–71; Átok, népítelet, gyalázás. Archaikus büntetések a moldvai csángóknál, *Ethnica*, XI/4, 2008, 111–119; „Itt örökkéig mész vót, ősidők óta!” Erdei iparüzés Vargyas környékén, *Örökségünk. Történelem – népítelet – néphagyomány*, III/1, 2009, 8–10.

Ehhez hasonlóan Szöcsné Gazda Enikő is több dolgozatot publikált: A székelyudvarhelyi fazekasság a céh- és ipartársulati jegyzőkönyvek tükrében, *Acta Siculica* 2008, 497–508; Kapuk. Népi lakóházak, in: Várallyay Réka – Péter Alpár (szerk.): *Háromszéki útirajzok*, Kovászna Megyei Művelődési Központ, Sepsiszentgyörgy, 2009, oldalszámozás nélkül; Törvény és szokás viszonya. A háromszéki hozomány példája, in: Mezey Barna – Nagy Janka Teodóra (szerk.): *Jogi néprajz – Jogi kultúrtörténet. Tanulmányok a jogtudományok, a néprajztudományok és a történettudományok köréből*, ELTE Jogi Kari Tudomány, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2009, 434–446; Dr. Sipos József: A szilágysági fazekasság, in: Bálint István János (szerk.): *Örök Szilágyság*, Budapest, 2009, in: *Árkád*, 2009. június 26. (recenzió); Háromszéki életmód egy család

leltárai tükrében, in: Kirizsán Imola – Szabó Bálint (szerk.): *Az épített örökség felújításának elméleti és gyakorlati kérdései konferenciasorozat – Tusnád. Többnemzetiségű régiók népi építésze, UTILITAS* Kiadó, Kolozsvár, 41–48.

– A sepsiszentgyörgyi központ munkatársai közül Demeter Éva múzeumpedagógus dolgozatait kell még megemlítenünk, évkönyvünkben (Kísérlet a múzeumlátogatók számának növelésére a Székely Nemzeti Múzeumban, *Acta Siculica* 2008, 21–32; A stopposok – Egyetemi hallgatók utazásai az E60-on az 1990-es évek második felében, Uo., 679–690), valamint a helyi sajtóból (Egy koszorú füge, két pakk cukzerli, *Háromszék*, 2009. január 10.).

– A kézdivásárhelyi Céhtörténeti Múzeumból Dimény Attila közölte dolgozatok a *Mézeskalács Kézdivásárhelyen*, in: *Szűrők Miklós léptein... Tanulmányok Halmágyi Pál 60. születésnapjára (A Makói Múzeum Füzetei, 110.)*, 2008, 157–160, valamint a *Mézeskalács Kézdivásárhelyen*, in: *Népi mesterségek Háromszéken*, Kovászna Megyei Művelődési Központ – Regös Ifjúsági és Közművelődési Egyesület, Sepsiszentgyörgy, 101–106.

– A csernátoni Haszmann Pál Múzeumban változatlanul negyedévi rendszerességgel jelenik meg a megújult arculatú *Csernátoni Füzetek* periodika (2008-tól kiadója a Csernátoni Haszmann Pál Közművelődési Egyesület), amely méltó a felsőháromszéki nagyközségnek a településen messze túlmutató eleven és színvonalas művelődési életéhez. Mivel a Haszmann családnak minden tagja tevőlegesen hozzájárul a múzeum munkájához, ebben az esetben nem csak az alkalmazott szakemberek szakközlését tüntetjük fel. A *Csernátoni Füzetek* utolsó 12 hónapjában, a D. Haszmann Orsolya szerkesztésében megjelent öt számból Haszmann Pál (Isten veled, Kónya tanár úr! 44. sz., 6. – a *Székely Hírmondóban* is megjelent 2008. december. 2-án; A székely ember, ha valamit alkot, azt a szépteremtés igényével teszi, 44. sz., 8–9. – Haszmann Józseffel; 150 éve született Benedek Elek, 47. sz., 1. és 11), a Haszmann testvérek (Népház Felsőcsernátonban, 44. sz., 8–9), D. Haszmann Orsolya (Pillanatképek az első világháborúból, 43. sz., 7–10), Dimény H. Árpád írásait (Hogyan őrzi az Ika-vár legendáját az emlékezet? 47. sz., 4–7), valamint szerző nélkül közölt további anyagokat sorolnánk (X. Jubileumi Gépésztalálkozó Mezőkövesden, 44. sz., 12–13; Reneszánsz kori emlékeinkből, 44. sz., 14; 35 éves a Csernátoni Haszmann Pál Múzeum, 45. sz., 1–19).

– A baróti Erdővidék Múzeumából Demeter László évkönyvünkben közölt (Háromszéki honvédek, nemzetőrök, honleányok és honfiak az 1848–49. évi szabadságharcban II. Aldoboly, *Acta Siculica* 2008, 369–376, Demeter Lajossal).

4.4. Szakkiadványok

Szépen alakult múzeumi szakkiadványaink sora is.

– A múlt évi, a tárgyalt időszakban 702 oldalas terjedelemben megjelentetett *Acta Siculica* 2008 évkönyvön kívül sikerült kiadnunk a János Mihály művészettörténész muzeológus sokévi munkáját tartalmazó, jelentős monográfiát (*Színek és legendák – tanulmányok az erdélyi falfestmények kutatástörténetéhez*, Székely Nemzeti Múzeum – Pallas–Akadémiai Könyvkiadó, Sepsiszentgyörgy – Csíkszereda, 2008, 348 o.), mely könyvként is díjat nyert a XIV. Marosvásárhelyi Nemzetközi Könyvvásáron. Ezenkívül négy katalógusunk jelent meg 2009-ben: Bordi Zsigmond Lórándtól a kis tanulmánykötetként is felfogható *A székelyek – a kereszténység védelmezői* (magyar–román szöveg, 82 o.), a temesvári M. Kiss Hédytól *A Kézdivásárhelyi Céhtörténeti Múzeum zászlógyűjteménye* (román és magyar változatban is, 56, illetve 60 o.), valamint a *Plugor Sándor emlékkiállítás* (magyar–román–angol szöveggel, a Kovászna Megyei Művelődési Központtal közösen; Sepsiszentgyörgy, 59 o.).

– A baróti Erdővidék Múzeumának a Gaál Mózes Közművelődési Egyesülettel közös kiadásában jelent meg, Demeter László szerkesztésében, az *Erdővidéki Történeti és Természettudományi Tár* sorozat VII. számaként Cserey Zoltán említett kötete, az *Erdővidéki történeti tanulmányok* (Barót, 2008, 121 o.).

Az *Acta Siculica* 2009 évkönyv olvasóinak tartalmas ismeretszerzést, egyúttal egy sikerekben gazdag boldog újszandót kívánunk!

Raportul de activități al Muzeului Național Secuiesc (noiembrie 2008 - octombrie 2009)

Salutări călduroase Cititorului și tuturor celor care doresc să se informeze asupra activităților de cercetare și colectare, respectiv manifestărilor culturale, artistice și științifice ale instituției noastre de pe paginile anuarului *Acta Siculica!*

În primul rând, țin să mulțumesc truda tuturor care au contribuit la publicarea anuarului prezent, la reînnoirea imaginii și nu în ultimul rând, la susținerea, respectiv ridicarea nivelului profesional a acestuia.

Mulțumesc redactorului șef, membrilor comitetului de redacție, lectorilor, colaboratorilor interni și externi, editurii și tipografiei, respectiv tuturor care, prin contribuția lor spirituală sau financiară, au făcut posibil ca această inventariere a activității profesionale din muzeu și de teren să fie accesibilă atât cercului mai restrâns al specialiștilor, cât și publicului mai larg al celor interesați.

1. Probleme generale

Considerând perioada noiembrie 2008 - octombrie 2009 putem declara că am simțit și noi efectele crizei economico-financiare. Totuși, în ciuda tuturor greutăților, ne-am străduit să menținem nivelul pe care l-am atins în ultimii ani cu multă trudă și concentrare.

1.1. Statutul muzeului în sfera colecțiilor publice

Muzeul Național Secuiesc este un muzeu regional, subvenționat de Consiliul Județean Covasna. Subunitățile sale cuprind o bibliotecă, departamente de științele naturii, de arheologie-istorie și de etnografie, o galerie de arte plastice (Galeria „Gyárfás Jenő”), respectiv unități externe ca cele din Baraolt (Muzeul Bazinului Baraolt), din Cernat (Muzeul „Haszmann Pál”), din Târgu Secuiesc (Muzeul Breslelor) și cel din Zăbala (Muzeul de Etnografie al Ceangăilor). Ne-am străduit să completăm bugetul alocat pe anul 2009 (2.005.000 RON) prin proiecte, prin atragerea unor sponsori, prin prețul biletelor de intrare, respectiv prin taxe de monitorizare arheologică. Această activitate de colectare de fonduri este ajutată și de Fundația Muzeul Național Secuiesc. În perioada discutată muzeul a fost vizitat de peste 40.000 oaspeți.

1.2. Probleme organizatorice și resursele umane

În urma instrucțiunilor primite de la nivel superior am fost nevoiți să ne lipsim de opt angajați ajunși la vârsta de pensionare, ai căror muncă și pricepere va fi foarte greu de înlocuit. Problemele noastre privind resursele umane sunt îngreunate și de faptul că angajarea unor cadre noi este legată de procentul celor concediați: în cazul nostru șapte locuri de muncă neocupate eliberează unul singur. Înainte de aceste limitări am plănuit crearea a cinci noi locuri de muncă, din care am reușit să realizăm unul singur: postul de istoric de artă în cadrul galeriei de artă.

În sarcinile și programele muzeale comune participă toți colegii din muzeu. Ghidarea expozițiilor intră în sarcina specialiștilor muzeului (câte 4-5 săptămâni pe an pentru fiecare). Personalul nostru administrativ este suprasolicitat (Anna Szabó, contabil, Tünde Tamás, secretară, Judit Rátz, referent resurse umane, József Zavicsa, administrator), cu toate acestea ne-au ajutat adeseori chiar și în munca muzeologică.

– *Conservatorul principal* al muzeului, Rózsa Biró a ieșit la pensie în acest an. Programele de *pedagogie muzeală* au fost asigurate în perioada discutată de către Zonga Bartha (Éva Demeter fiind în concediu de creștere a copilului), sarcinile legate de relații publice le-a îndeplinit Zsófia Erdős. *Pagina web* a muzeului a fost realizată de administratorul nostru de sistem Róbert Bagoly pe post cu normă incompletă.

– Colegii de la Bibliotecă sunt Gabriella Gyenge, *bibliotecar-conservator*, respectiv *bibliotecarii-muzeologi* Hunor Boér, Krisztina Geangaláu (până în vara anului 2009 când a plecat cu reziliere), și Zoltán Tiboldi. (Cel din urmă în post cu normă incompletă, iar din vara anului 2009 nu i s-a mai putut prelungi contractul de muncă ca pensionar reîncadrat, dar lucrează în continuare). Liceana Abigél György ne-a ajutat munca vara, timp de o lună, în cadrul perioadei de practică profesională.

– La Secția de științele naturii o singură colegă, Irén Kocs, îndeplinește ambele sarcini, atât cea de *muzeolog*, cât și cea de *conservator*. Pe lângă faptul că reprezintă muzeul nostru în foruri științifice naționale și internaționale, lucrează neconținut și la prelucrarea și îmbogățirea colecțiilor, redactează anuarul *Acta Siculica*, respectiv îndeplinește funcția de vicepreședinte a Fundației Muzeului Național Secuiesc, fiind totodată reprezentantul organizației sindicale a angajaților muzeului.

– În cadrul Secției de arheologie-istorie lucrează trei *arheologi muzeologi*: Sándor József Sztáncsu (preistorie), Lóránt László Méder (epoca bronzului și prima vârstă a fierului), Zsigmond Lóránd Bordi (evul mediu). Pe postul de *istoric muzeolog* l-am avut pe istoricul pensionar Zoltán Cserey, însă după vara anului 2009 nu i-am mai putut reînnoi contractul de muncă, respectiv pe istoricul de artă Hajnalka Barabás. *Restauratorii* noștri sunt Tibor Kellán și József Szeles, iar *conservatori* Irén Mandalian și Mária Szabó.

– La Secția de etnografie lucrează doi colegi *etnografi-muzeologi* (Enikő Szőcsné Gazda și István Kinda), respectiv un *conservator* (Zoltán Tankó). *Restauratorul* nostru Kinga Lázár-Prezmer a fost în concediu de creștere a copilului în această perioadă.

– În Galeria de Artă „Gyárfás Jenő” *istoricul de artă muzeolog* Mihály János s-a pensionat în anul 2009, în locul lui l-am angajat prin concurs pe istoricul de artă Imre Géza Sántha. *Conservator* este Orsolya Vinczeffy.

– În Muzeul Bazinului Baraolt lucrează *istoricul-muzeolog* László Demeter, și *conservatorul* Edit Hoffmann.

– În Muzeul „Haszmann Pál” din Cernat postul de *muzeolog* este ocupat de Pál Haszmann jr., iar cel de *restaurator* de Lajos Haszmann. Deși în mod oficial *muzeologul* József Haszmann s-a pensionat, institutul nostru contează în continuare pe munca lui.

– În Muzeul Breslelor din Târgu Secuiesc *etnografi-muzeologi* sunt Attila Dimény și Erika Dimény, iar *istoric-muzeolog* este Annamária Dobolyi. *Muzeologul* Judit Szabó s-a pensionat, dar continuă administrarea patrimoniului lui László Incze, fondatorul muzeului, respectiv soluționarea altor probleme legate de inventarul de specialitate. *Conservatori* sunt Laura Ercse și Zoltán Orosz. Din iunie 2009 sarcinile *tâmplarului* Imre Márton plecat în pensie sunt efectuate și ele de Zoltán Orosz și Attila Dimény.

– Muzeul de Etnografie al Ceangăilor din Zăbala a rămas fără specialist, angajarea unui coleg pentru postul vacant blocat de ordonanța guvernamentală rămâne o problemă nesoluționată. Sarcinile de conservare și inventariere a colecției sunt efectuate de săteanul Levente Dóczé, pe bază de contract de colaborare.

1.3. Dezvoltarea infrastructurii

Din motive macroeconomice am fost nevoiți să oprim toate investițiile, astfel nu am putut continua lucrările de renovare începute în anii precedenți.

– Într-o anumită măsură ne compensează reușita proiectului nostru depus de către susținătorul nostru, Consiliul Județean Covasna la Programul Operațional Regional (POR), privind consolidarea și renovarea integrală a clădirii principale și a grădinii aferente cu clădirile anexe în anii următori, dar acest proiect de 4,5 milioane EUR poate fi accesat până în anul 2013 (adică până la aprobarea bugetului comunitar european) numai dacă o municipalitate din Regiunea de Dezvoltare „Centru” renunță la un alt proiect.

– Renovarea clădirii Bazarului găzduind Galeria de Artă „Gyárfás Jenő” s-a împotmolit deopotrivă. În lipsa surselor financiare nu s-a putut efectua schimbul ferestrelor și ușilor, extinderea și modernizarea rețelei de iluminare și a sistemului de securitate, deși am demontat provizoriu o parte a expoziției noastre de bază, intitulată *Panteon*, tocmai pentru a proteja piesele de artă pe durata lucrărilor de renovare. Avem speranța ca reabilitarea Bazarului nu va fi luată de pe agendă. Până atunci, am reușit totuși să organizăm, respectiv să găzduim câteva expoziții de calitate în sălile eliberate.

– Dintre unitățile externe dinafara reședinței de județ, clădirea Muzeul Bazinului Baraolt are cea mai urgentă nevoie de extindere, iar proiectul vizual al acesteia a și fost executat de către arhitectul Anthony Gall din Budapesta. Avem speranța ca administrația locală din Baraolt va reuși să obțină surse financiare pentru modernizarea muzeului local într-unul dintre concursurile pentru fondurile europene alocate pentru proiectele de dezvoltare turistică.

– Am reușit să prelungim pentru încă doi ani contractul de închiriere (încheiat cu familia Damokos) privind imobilul în care se află Muzeul „Haszmann Pál” din Cernat.

– Un mic succes: am terminat instalarea sistemului de încălzire în Muzeul Etnografic Ceangăiesc din Zăbala în vara-toamna anului 2009, cu susținerea financiară a Fundației „Szülőföld” (Ungaria).

1.4. Fundația Muzeul Național Secuiesc

Pentru a sprijini Muzeul, Fundația a depus 11 proiecte din care 8 au avut succes: la „Nemzeti Kulturális Alapprogram” (Ungaria) și la Administrația Locală a Municipiului Sf. Gheorghe, pentru editarea volumului *Fețele, imaginea orașului*; la Administrația Locală a Municipiului Sf. Gheorghe, pentru editarea volumului *Cronica ilustrată a Orașului Sfântu Gheorghe*; la Fundația „Szülőföld” (Ungaria), pentru *Digitalizarea*

fototecii etnografice a Muzeului Național Secuiesc; la Fundația „Communitas” și la Consiliul Județean Covasna pentru acoperirea costurilor organizării în trei locații (Baraolt, Sfântu Gheorghe și Târgu Secuiesc) a expoziției de soldăței din plumb, *Istoria în miniatură din timpurile preistorice până la războiul de independență din 1848-1849*; la Fundația „Eurotrans”, privind organizarea taberei de pedagogie muzeală de ceramică, *O, ce pasăre...* (12-17 octombrie), respectiv privind organizarea expoziției jubiliare *Aniversarea a 80 de ani de la înființarea Breslei „Barabás Miklós”*. Evaluarea unui proiect se așteaptă abia la sfârșitul lunii noiembrie (finanțarea editării volumului *Ceramica sgrăfitată din Ținutul Secuiesc*), iar două au fost respinse din lipsă de fonduri, de Fundația „Communitas” (editarea catalogului *Panteon – Expoziția Permanentă a Galeriei de Artă „Gyárfás Jenő”* și a volumului *Ceramica sgrăfitată din Ținutul Secuiesc*).

2. Colecții

2.1. Depozitare, evidență

– În Bibliotecă, în cadrul *patrimoniului bibliotecar-muzeal*, Gabriella Gyenge a început catalogarea colecției de cărți vechi sub sistemul de catalogare *Alice 5.50* și a completat/clarificat numeroase date incomplete/nesigure. Pe lângă *Codicele Apor* au fost clasate în categoria de *tezaur* alte 24 titluri de carte veche din sec. al XVI-lea, respectiv carte veche maghiară din sec. al XVII-lea. În ceea ce privește *biblioteca de specialitate* s-au efectuat *lucrările de gestionare-catalogare* prevăzute de legislație și de reglementările interne, în primul rând pe *materialul de după 1950* (Zoltán Tiboldi, Hunor Boér). Noul material (din depozitul mic) a fost *procesat* de asemenea, cu excepția *patrimoniului Zoltán Székely*, sub programul *Alice 5.50* (Krisztina Geangălu, Gabriella Gyenge).

– Secția de Științele Naturii a realizat 465 fișe descriptive DocPat, din care au fost clasate 18 în categoria de *tezaur*, 33 în categoria *fond*.

– La Secția de Arheologie-Istorie a continuat amenajarea depozitelor. Este o realizare importantă că depozitul de deasupra capelei s-a golit și materialul depozitat acolo a fost așezat în cutii corespunzătoare, în depozitele renovate din subsol.

În paralel continuă inspecția inventarului și evaluarea stării colecției de istorie, fiind procesate fișele descriptive digitale (DocPat) a 300 obiecte.

– La Secția de Etnografie s-a realizat amenajarea și numerotarea topografică a depozitului de la etajul doi, astfel s-a reușit o decongestionare semnificativă a depozitelor noastre din subsol (Zoltán Tankó). Din 1 ianuarie 2009 până la 22 septembrie s-a procesat fișa descriptivă DocPat a 146 obiecte și s-a trimis pentru avizare în București documentația de clasare a 57 obiecte, dintre care a venit răspuns pentru 34, primind diploma de *tezaur* 25 obiecte. A continuat fotografierea digitală a colecțiilor, în primul rând a articolelor expuse (István Kinda, Enikő Szöcsné Gazda). Mulțumită sprijinului Fundației „Szülőföld”, pentru proiectul nr. 2280/2009 a continuat și digitalizarea filmotecii de etnografie, fiind scanate peste 2000 imagini de peliculă (István Kinda, Enikő Szöcsné Gazda).

– În Galeria de Artă „Gyárfás Jenő” s-au realizat 435 fișe DocPat.

– În Muzeul „Haszmann Pál” din Cernat s-a inițiat elaborarea noului inventar sistematic și cuprinzător, administratorii de colecție au identificat și reetichetat 6500 obiecte.

– În Muzeul Breslelor din Târgu Secuiesc rafturile de depozit ale colecției de port popular „Zsuzsi și Andris” au primit număr topografic, pentru ca cele 94 porturi populare aflate în depozit să poată fi regăsite mai rapid. De asemenea, au primit număr și porturile populare expuse. Cu ajutorul programului de inventariere computerizată DocPat s-au înregistrat până acum în total 1627 obiecte. Dintre acestea 192 articole aparțin inventarului istoric (A), 1431 articole la inventarul etnografic-artizanal (B), iar 4 articole patrimoniului artistic (C). Totodată s-au întocmit fișele celor 345 articole achiziționate în anul curent. Colectarea, fotografierea și elaborarea fișelor descriptive a fost efectuată de muzeologii Attila Dimény, Erika Dimény și Annamária Dobolyi, procesarea computerizată a fost realizată de gestionarii de colecție Laura Ercse și Zoltán Orosz, sub îndrumarea lui Annamária Dobolyi. Muzeologul Judit Szabó și gestionarul de colecție Laura Ercse au efectuat controlul colecției de port popular „Zsuzsi și Andris”, precizând descrierea acestuia.

– Sarcinile de inventariere și gestionare a colecției, întrerupte în Muzeul Etnografic Ceangăiesc din Zăbala, au fost continuate pe bază de contract de colaboratorului nostru Levente Dóczé.

2.2. Conservare, restaurare

– Cea mai semnificativă realizare pentru Biblioteca Muzeului în acest an a fost restaurarea *Codicelui Apor* în Biblioteca Națională „Széchényi” a Ungariei, din Budapesta (șef secție restaurări Marianne Érdi, restaurator principal Zsuzsanna Tóth), cu sprijinul financiar de 1.780.000 HUF al Institutului „Balassi” din Ungaria. S-au purtat de asemenea consultări profesionale legate de problemele *specifice profesionale ale fototecii*, cu Ibolya Plank din partea Oficiului de Protecție a Patrimoniului Cultural din Ungaria.

– La Secția de Arheologie-Istorie restauratorul József Szeles a restaurat un total de 210 obiecte. Tot el a participat și la cursul de formare de restauratori, organizat în București în vara-toamna anului 2009.

– În cadrul Secției de Etnografie, *Casa din Ciuc* a fost supusă la două tratamente de conservare cu fostoxină și totodată la dezinfecția contra cariilor de mobilă (Zoltán Tankó, Enikő Szőcsné Gazda).

– În cadrul lucrărilor de inventariere a colecției de port popular „Zsuzsi și Andris” din Muzeul Breslelor din Târgu Secuiesc, păpușile îmbrăcate în port popular au fost reșezate la locul lor în cutii, împachetate în saci de pânză. Cele 88 porturi populare expuse în vitrine de sticlă deschise au fost curățate de praf. (Judit Szabó, Laura Ercse, Zoltán Orosz, garda de sală Éva Szőke, tâmplarul Imre Márton). În decembrie 2008 a fost achiziționat un sistem de dezaburire pentru protejarea articolelor aflate în depozitul din subsolul clădirii principale, cu scopul de a normaliza gradul de umiditate a depozitului. Având în vedere însă faptul că gradul de umiditate nu a scăzut la valoarea optimă, aparatul a fost mutat și reinstalat în depozitul de la parter, unde a avut rezultate corespunzătoare.

2.3. Îmbogățirea colecțiilor

– Biblioteca s-a îmbogățit prin colectarea publicațiilor proprii, prin donații, achiziționări și schimburi inter-instituționale. Cel mai important susținător este în mod tradițional Biblioteca Academiei de Științe a Ungariei (periodice de specialitate academice), principalii parteneri de schimb sunt muzeele înfrățite (printre acestea „Siebenbürgisches Museum” din Gundelsheim - Germania), respectiv Societatea Etnografică „János Kriza” și Societatea Muzeului Ardelean din Cluj, Biblioteca Universitară din Debrețin (Ungaria); achiziționările se concentrează în continuare asupra literaturii de specialitate referitoare la Secuime (*siculica*) și la politicile minoritare (inclusiv completarea retrospectivă a lipsurilor în xerocopii sau format digital). Cea mai mare donație o constituie sutele de volume a *bibliotecii Ádám Kónya* (în curs de prelucrare).

– Secția de Științele Naturii s-a îmbogățit în anul 2008 cu 415 curculionide, a căror preparare, identificare și catalogare computerizată este în curs.

– Secția de Arheologie-Istorie s-a îmbogățit cu mii de articole în urma cercetărilor arheologice efectuate în cursul anului. S-a recepționat un material semnificativ din săpăturile lui László Lóránt Méder la situl Sfântu Gheorghe–Avasalja, respectiv din periegezele lui Sándor József Sztáncsu la siturile culturii Ariușd (peste 50 situri în județele Brașov, Covasna, Harghita și Mureș).

– În catalogul Secției de Etnografie s-au înregistrat 70 articole noi din octombrie 2008. Îmbogățirea colecției a fost mult mai voluminoasă decât acest număr, însă lucrările de inventariere au fost frânate de multitudinea altor programe.

– Noile achiziții ale Galeriei de Artă „Gyárfás Jenő” cuprind 28 obiecte de artă provenind din donații, iar alte 7 au fost cumpărate. Demne de reținut dintre acestea sunt donațiile graficienilor din Győr (Ungaria), marele portret al fondatorului Muzeului pictat de László Vinczeffly, respectiv picturile primite din partea Teatrului „Tamási Áron” din Sfântu Gheorghe, iar dintre lucrările de artă cumpărate se remarcă portretul lui József Pótsa, pictat de Jenő Gyárfás, și bustul lui Károly Kós, sculptat de Sándor Benczédi.

– Biblioteca de referință a Muzeului „Haszmann Pál” din Cernat s-a îmbogățit cu 42 volume în decursul acestui an. De asemenea, continuă și colectarea obiectelor: patrimoniul a fost îmbogățit cu patru utilaje agricole mari și 174 mici articole etnografice.

– Colecția Muzeului Breslelor din Târgu Secuiesc s-a îmbogățit cu 430 obiecte primite ca donație, din care 400 articole de tip etnografic aparțin de domeniul portului și obiceiurilor de alimentație (inventarul B), iar 30 obiecte au fost înregistrate în patrimoniul de artă (inventarul C), acestea provenind de la artista Erna Török (picturile donatorului).

– Colecția Muzeului Etnografic Ceangăiesc din Zăbala a fost îmbogățită cu peste 50 piese muzeale, prin donații, cercetări și achiziții, iar în lista cărților din bibliotecă în anul 2009 au fost înregistrate 641 unități.

3. Expoziții, manifestări

În perioada discutată numărul de vizitatori a crescut cu aproximativ 7000 mii față de anul precedent, venind circa 43.800 să viziteze expozițiile, manifestările noastre. Am încercat stărnirea interesului vizitatorilor prin programe cu intrare gratuită (*Noaptea Muzeelor*, *Serile Muzeale*, *Ziua Mondială a Protecției Patrimoniului Cultural*, serie de concerte camerale, activități de pedagogie muzeală), astfel în statisticile noastre a crescut ponderea categoriei favorizate (o parte sunt copiii sub șase ani, persoanele care vin la manifestările periodice, vernisajele și programele de pedagogie muzeală, respectiv elevii care participă la orele de educație estetică, istorie și istoria artei, ținute de profesorii locali în muzeu).

Segmentarea vizitatorilor pe secțiile muzeale:

– Unitatea centrală din Sfântu Gheorghe:	11 803,
– Galeria de Artă „Gyárfás Jenő” din Sfântu Gheorghe:	1566,
– Muzeul Depresiunii Baraolt din Baraolt:	4 636,
– Muzeul „Haszmann Pál” din Cernat:	11 156,
– Muzeul Breslelor din Târgu Secuiesc:	12 352,
– Muzeul Etnografic Ceangăiesc din Zăbala:	circa 2 300.

Politica noastră de programe a rămas neschimbată față de anii precedenți: popularizarea pe scară cât mai largă a obiectelor, izvoarelor și materialelor documentare aflate în patrimoniul nostru. Pe baza reacțiilor publicului, ne-au servit scopurile cu succes manifestări ca noua noastră expoziție permanentă cu tematică medievală intitulată *Secuții - Apărătorii creștinătății*, expoziția de etnografie religioasă *Sărbători și Întâlniri II* (expoziție comună cu Muzeul din Veszprém – instituție înfrățită din Ungaria), *160 de ani ai presei maghiare din Trei Scaune* (împreună cu săptămânalul *Székely Hirmondó*), expoziția organizată în comemorarea sticlarului artist István Sovánka din Bixad, intitulată *Nimicuri fragile*. Am fost prezenți cu succes similar cu expoziții itinerare în Muzeul Secuiesc al Ciucului din Miercurea Ciuc și Muzeul „Tarisznyás Márton” din Gheorgheni (expoziția pentru prezentarea picturilor lui Jenő Gyárfás), la fel și cu articole împrumutate altor muzee ca Muzeul de Artă din Brașov sau Muzeul Brukenthal din Sibiu (o selecție a lucrărilor lui János Mattis Teutsch), dar chiar și în Vatican (articole provenind din săpăturile de la Ariușd), iar în ultimele zile în Biblioteca Națională „Széchényi” a Ungariei (*Codicele Apor*).

În alegerea (și acceptarea) expozițiilor itinerante sau periodice găzduite, criteriul decisiv a fost tematica secuiească (Kinga Tüdös S.: *Sisteme de apărare din Secuime. Omul și viața sub ocrotirea acestor sisteme* – pe 21 februarie; András Sófalvi: *Peșteri defensive artificiale în Scaunul Odorhei* – pe 24 martie; Zsolt Sütő: *Albastru de Himalaya, Roșu Tibetan – Pe urmele lui Sándor Körösi Csoma*, instalație fotografică între 8 aprilie și 24 mai; *Cursul itinerar de istorie minoritară*, organizat de Nándor Bárdi – între 15-18 aprilie; *Masă rotundă privind problemele cercetării istoriei medievale a Secuimii* – cu specialiștii celorlalte muzee din Secuime și a Asociației Muzeului Ardelean, pe 24 aprilie; Borbála Obrusánszky: *Reevaluarea operei lui Gábor Bálint de Szentkatolna* – pe 28 mai; *Expoziția centenară Rózsa Ignác*, împreună cu Muzeul și Institutul Național al Istoriei Teatrului din Ungaria – din 24 iunie până la 26 iulie; *Memoria Diviziei Secuiești (1918-1919)* – expoziția comună itinerantă a Muzeului „Jósa András” din Nyíregyháza, a Arhivelor Județene Veszprém și Arhivelor Județene Szabolcs-Szatmár-Bereg din Ungaria, începând din luna august, în orașele Sfântu Gheorghe, Baraolt și Târgu Secuiesc).

Între alte manifestări și expoziții legate de istoria noastră trebuie amintită expoziția de soldăței din plumb a lui Gyula Homoki din Tahitótfalu (Ungaria), intitulată *Istoria în miniatură din timpurile preistorice până la războiul de independență din 1848-1849*, care, mulțumită Muzeului Depresiunii Baraolt, a fost instalată nu numai în Baraolt, ci și în Sfântu Gheorghe și Târgu Secuiesc (între 30 aprilie și 14 iunie), respectiv *Jocurile cavalești pentru aprozi* organizate de Asociația Bodvaj (Bășanii Mici) și *Parada de porturi și arme maghiare vechi*, a Asociației „Csabafiak” din Gheorgheni, în cadrul seriei de manifestări *Noaptea Muzeelor*, pe 18 iunie.

Având în vedere grupurile-țintă, am găzduit *Expoziția stereo-fotografică* (fotografii tridimensionale din colecția Muzeului Național al Ungariei, până în 30 noiembrie 2008), *Expoziția comemorativă a arhitectului Tibor Vákár* (materialul Muzeului de Arhitectură din Budapesta, între noiembrie 2008 și februarie 2009), *Expoziția de sculptură* a lui Gyula Hadik, artist emerit distins cu premiul „Munkácsy”, între 27 ianuarie și 27 februarie, seria de prezentări a lui Gábor Péter în sala „Bartók”, expoziția fotografică și lansarea de carte „*Mantia mea este a mea milostivire...*” (reprezentări ale „Maicii Domnului cu Mantie”, în organizarea lui Beatrix Gombosi, specialistă a Muzeului Etnografic din Szentendre, Ungaria, între 3-29 martie), *Prezentarea Expediției Northland Antarctica 2009* (Seria de expediții „Secui la înălțime” – expozeul lui Zsombor

Tulit pe 27 martie), expoziția fotografică *Catedrala din Alba Iulia în fotografii* (cu intermedierea Parohiei Romano-catolice Sfântul Iosif din Sfântu Gheorghe, în cadrul manifestărilor milenare ale Diecezei de Alba Iulia, între 17 iunie și 12 iulie), expoziția itinerantă și lansarea volumului de caricaturi intitulat *Fejadag („Rație”)*, al lui Elemér Könczey (din 16 iulie până în 23 august), pentru iubitorii muzicii clasice lectorul universitar Ignác Filip a organizat o serie de *concerte* (Codex, Georgius și studenții conservatorului din Brașov, între 16 iulie și 23 august), respectiv *Ziua Ciupericii*, de mare succes, organizată tradițional în fiecare an de către Asociația Micologică „László Kálmán”, pe data de 26 septembrie.

4. Viața științifică

4.1. Prelucrarea colecțiilor, cercetare internă și externă

– Biblioteca a sprijinit cu literatură de specialitate, alte documentații și colaborare *activitatea profesională din muzeu*, inclusiv colaboratorii externi implicați în programele muzeului, și a stat de asemenea la *dispoziția publicului interesat* (cercetători, cititori – deserviți în primul rând de Zoltán Tiboldi). Lipsa de resurse umane a fost contracarată și în acest an prin implicarea unor specialiști colaboratori externi. În domeniul *colecțiilor* Biblioteca Județeană „Bod Péter” din Sfântu Gheorghe a început digitalizarea vechiului material de presă locală (ziarul *Nemere*, anii 1870), în cadrul unui program inter-instituțional; iar muzeologul Bibliotecii Științifice din Odorheiu Secuiesc (al Muzeului „Haáz Rezső”), András Lajos Róth a inventariat și digitalizat în mare parte copertele interioare colorate ale colecției noastre de carte veche, tot el a digitalizat integral și volumul *Király-választás* (‘Alegerea regelui’, Cluj, 1830), despre meșteșuguri; Catedrele de Limba și Literatura Maghiară, respectiv cel de Etnografie Maghiară a Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca (profesorii Emese Egyed și Ferenc Pozsony) au trimis studenți (Zsolt Kasza, Júlia Konsza) pentru cercetarea/prelucrarea lucrărilor lui György Aranka și a patrimoniului Samu Konsza. Dintre oaspeții noștri, Tamás Csutak a investigat rezultatele sportive ale olimpicii Lajos Gáll, Ákos Egyed a cercetat istoria Asociației Muzeului Ardelean, Borbála Obrusánszky s-a ocupat de patrimoniul Gábor Bálint, istoria clădirilor muzeului a fost studiată de Gabriella Olasz (împreună cu alți arhitecți, pentru studiul preliminar al reabilitării generale iminente), Előd Ósz a cercetat edițiile Calvin, Sándor Pál-Antal emigrația curuților ardeleni și conferințele itinerante ale Asociației Muzeului Ardelean (totodată identificând și documentele noastre pașoptiste din Cristuru Secuiesc), Zsuzsa Szebeni proiectele ornamentale ale lui Károly Kós, Kinga Tüdös S. vechile testamente transilvănene, Jenő Zepezcaner periodicele și presa din timpul reformei maghiare, respectiv istoria stațiunilor balneare din Secuime. În domeniul *colaborării de cercetare și lectorare de specialitate* Biblioteca a asigurat completări de date la articolele *Sfântu Gheorghe și Muzeul Național Secuiesc* (Katalin Ágnes Bartha), din vol. al V-lea al *Lexiconului Literaturii Maghiare din România*, respectiv – pe baza unui acord – a cercetat istoria relațiilor dintre Asociația Muzeului Ardelean și Muzeul Național Secuiesc de dinainte de 1900 (prezentând date și pentru relațiile între anii 1918-1948); a ajutat cu informații îngrijirea *Cronicii Herrmann* (program al asociației săsești *Arbeitskreis für Siebenbürgische Landeskunde*, cu organizarea unui atelier autorii *Volumului omagial jubiliar* în comemorarea a 150 de ani a Liceului „Székely Mikó Kollégium” (Sándor Benczédi, Lajos Demeter etc.). Cercetarea și organizarea cercetării privind istoria internă a instituției se desfășoară în mod continuu – Hunor Boér a investigat primii ani și rolul arhitecților, artiștilor în istoria muzeului nostru (de exemplu, în cadrul pregătirii evenimentului comemorativ al *Fondării Breslei „Barabás Miklós”* rolul muzeului în fondarea Breslei, istoria și evoluția motivelor în emblemele proiectate de Kós, ale Breslei); iar în cadrul unor ateliere comune cu colegi din alte secții și colaboratori externi a conlucrat la istoria *Codicelui Apor* cu Artur Coroi, Árpád Csáki, Lajos Demeter, János Kocs, respectiv la istoria *anuarului muzeal din 1957-59 al Regiunii Autonome Maghiare* cu Zsigmond Lóránd Bordi, Csaba Jánosi, Irén Kocs, Lóránt Méder, András Papucs, Enikő Szöcsné Gazda, Sándor József Sztáncsuj etc.). În domeniul reintegrării *Programelor Asociației Institutul de Sud-est*, în cadrul programului *Monografiștii Secuimii*, conform acordului dintre Muzeul Național Secuiesc și Muzeul „Haáz Rezső” din Odorheiu Secuiesc, a pus la dispoziția lui Jenő Zepezcaner, din partea instituției înfrățite din Odorhei, traducerea maghiară (de Laura Boér) a lucrării reprezentative din 1833 a lui Daniel Scheint, *Das Land und Volk der Szeckler in Siebenbürgen* (‘Ținutul și neamul secuilor în Transilvania’); pentru începerea editării; programul *Árgirus* a fost reprezentat de profesoara Judit Dobra (Liceul „Székely Mikó”) la conferința intitulată *Renașterea în Transilvania*, organizată la Cluj în toamna anului 2008, cu lucrarea *Tündér szüz leány, Tündér Ilona și Erdély – Az Árgirus-história mint történeti allegória* (Ileana Cosânzeana și Ardealul - Istoria lui Arghir ca alegorie istorică) (publicată în volumul conferinței); iar în cadrul programului *Structura spațiului etnic*, pe marginea expoziției *Sărbători*

și *Întâlniri* II s-a început reprezentarea cartografică a structurii etnice și religioase a Ținutului Secuiesc pe baza datelor din 2002 (hărți etnografice cu statistici anexate).

– La Secția de Științele Naturii, domeniul de cercetare a colegei noastre Irén Kocs este biodiversitatea curculionidelor. Anul acesta a reușit să colecteze pe teren de câteva ori (în munții Perșani, Baraolt, Harghita, Gurghiului, Gheorgheni), dintre cei circa 1500 gândaci exemplarele destinate colecției vor fi catalogate după identificare, preparare și selectare. Pe de alt[parte, cercetările ei în istoria științei s-au concentrat asupra corespondenței entomologului Gerő Köntzei cu Muzeul Național Secuiesc în anii 1933-1947, asupra lucrărilor muzeului în anii cincizeci pentru editarea unui anuar, respectiv asupra întocmirii bibliografiei fostului director al muzeului, Ádám Kónya, în acesta din urmă fiind ajutată de Tünde Tamás și Gabriella Gyenge.

– Secția de Arheologie-Istorie a realizat mai multe săpături arheologice, respectiv a lucrat cu materialul colectat (tumuli din epoca bronzului pe piscul Kövesbérc, comuna Ocland, săpăturile lui Sándor József Sztáncsu și Lóránt László Méder, din octombrie 2008; biserica reformată din Ariușd, Zsigmond Lóránd Bordi, iulie 2009; biserica unitariană din Sâncraiu, Zsigmond Lóránd Bordi, iulie-august 2009; Avasalja – Cetatea Cocorului, de lângă Sfântu Gheorghe, așezare din epoca bronzului, Lóránt László Méder, august 2009). De asemenea, a asigurat *supraveghere arheologică* și a realizat *studii de impact* în mai multe locații (Sfântu Gheorghe, strada Ciucului, supraveghere arheologică la cererea primăriei locale; hotarul dintre Bodoc și Valea Crișului, evaluare și supraveghere arheologică din însărcinarea GIPPA SRL, efectuată de Zsigmond Lóránd Bordi; teritoriu intravilan Vârghiș, studiu de evaluare din însărcinarea administrației locale a comunei Vârghiș, Sándor József Sztáncsu). S-a efectuat *perieghză* și s-au desfășurat *alte activități de teren* la aproape 60 de situri. Sándor József Sztáncsu a efectuat cercetări în muzeele din Miercurea-Ciuc, Târgu Mureș, Cristuru Secuiesc, Odorheiu Secuiesc, în cursul cărora a documentat vestigiile culturii Ariușd. În mod similar, Lóránt László Méder a făcut investigații pe materialul artefactelor de metal din epoca de fier timpurie în colecția Muzeului din Miercurea Ciuc. Hajnalka Barabás a desfășurat cercetări semnificative în domeniul clendiilor bisericesti din Trei Scaune Superior, respectiv în domeniul sticlăriei artizanale. *Documentarea* monedelor romane din *colecția numismatică* este în curs de desfășurare (Zsigmond Lóránd Bordi, Lóránt László Méder) și se pregătește publicarea unui volum comun cu Institutul de Istorie din Cluj-Napoca.

– Din cadrul Secției de Etnografie au efectuat cercetări pe teren István Kinda în Vârghiș, Crăciunel, Țu-falău, Zălan, Albiș, Dalnic, Eresteghin, Cernat, Hătuica, Cătălina, Mărcușa, Mărtineni, Boroșneul Mare, Boroșneul Mic, respectiv 10 localități din Moldova, iar Enikő Szöcsné Gazda pe teritoriul localităților Zălan, Albiș, Dalnic, Eresteghin, Cernat, Hătuica, Cătălina, Mărtineni, Boroșneul Mare, Boroșneul Mic, Rimetea, Făgăraș, Păpăuți și Brateș.

– La Muzeul Depresiunii Baraolt s-a finalizat eliberarea scheletului de mastodon de la Racoșul de Sus, de o semnificație științifică deosebită. Conservarea scheletului este o procedură îndelungată, se lucrează și în prezent.

– În Muzeul Breslelor din Târgu Secuiesc, Annamária Dobolyi și Erika Dimény au lucrat la întocmirea bibliografiilor tematice din ziarle locale apărute de la sfârșitul sec. al XIX-lea și prima jumătate a sec. al XX-lea, în sprijinul cercetărilor de istorie locală. Muzeologii unității digitalizează publicațiile lui László Incze, în vederea editării unei culegeri de lucrări, ale regretatului director fondator al muzeului.

4.2. Conferințe științifice și de popularizare a științei, alte realizări științifice, distincții

– Din partea Bibliotecii, Hunor Boér a ținut o *prezentare* intitulată „*Floricele*” *lingvistice și de istoria lingvisticii din Secuime*, pe data de 9 iulie, în tabăra de vară a Asociației pentru Cultivarea Limbii Maghiare din Transilvania, organizată lângă Ozunca-Băi, respectiv o altă prezentare cu titlul *Memoria lui Balázs Orbán – comemorarea a 180 de ani de la naștere* în Muzeul Depresiunii Baraolt, în cadrul Cercului Literar „Tortoma”, pe 3 februarie 2009. Gabriella Gyenge a vizitat în anul 2009 Biblioteca Muzeului Săsesc din Gundelsheim (Germania), și a avut discuții privind un program de schimburi de publicații între cele două instituții, respectiv a participat la conferința de restauratori, organizată de Muzeul „Haáz Rezső” din Odorheiu Secuiesc, între 5-10 octombrie 2009. *Rezultate de cercetare* au fost prezentate de Hunor Boér la conferința *Renașterea în Transilvania*, organizată la Cluj-Napoca în toamna anului 2008 (*Contribuții la istoria cercetării Codicelor Apor și Csereyné*), respectiv în virtutea programului comun colaboratorul nostru extern Borbála Obrusánszky a ținut o prelegere despre lingvistul Gábor Bálint (tot ea ne-a reprezentat la conferința comemorativă dedicată lui Gábor Bálint, din 2009, de la Cătălina). Este o sarcină plăcută să menționez faptul că Zoltán Tiboldi a primit premiul Pro Urbe din partea Municipality Sfântu Gheorghe în anul 2009 – printre altele pentru activitatea sa de mulți ani în Biblioteca Muzeului.

– De la Secția de Științele Naturii, colega noastră Irén Kocs a participat la sesiunea anuală a Societății Entomologice din Ungaria (Budapesta, 20-21 februarie, titlul prezentării: *László Diószeghy și Muzeul Național Secuiesc, 1934-1943*), a reprezentat institutul nostru cu prezentarea intitulată *Specii noi de Curculionoida din fauna României* la al XXI-lea simpozion național al Societății Lepidopterologice Române, organizat între 24-26 aprilie la Galați, și a luat parte la cea de a XXVII-a *Întâlnire Internațională a Muzeologilor Naturaliști* Maghiari (8 septembrie, Košice, Slovacia).

– Secția de Arheologie-Istorie a organizat o masă rotundă științifică pe marginea problemelor cu care se confruntă cercetătorii în domeniul istoriei medievale din Secuime, în luna mai, cu ocazia inaugurării noii expoziții medievale permanente (cu participarea arheologilor din Secuime și a Asociației Muzeului Ardelean). La Conferința Arheologilor Maghiari din Transilvania, organizată de Asociația „Pósta Béla” în noiembrie 2008, la Cluj, Sándor József Sztáncsu a prezentat lucrarea intitulată *Câteva probleme specifice ale epocii de cupru în Transilvania de Sud-Est*, de asemenea a avut o prezentare (*Doboșeni – Borvízoldal. Un secol de cercetări arheologice*) la Colocviile Școlii Doctorale a Universității „Al. I. Cuza” din Iași, în iunie 2009. La Conferințele „*Colligite fragmenta!*”, de Protecție a Patrimoniului, organizate în Ucraina, Slovacia și Budapesta, colega noastră Hajnalka Barabás a participat cu prezentarea *Un sticlărtar artizan din Părțile de Sus, în Trei Scaune*. Au mai ținut prezentări de popularizare a științei următorii colegi: Sándor József Sztáncsu cu lucrarea *Cercetări arheologice pe Dealul Borvízoldal*, în cadrul Zilelor Culturale ale Depresiunii Baraolt, la Doboșeni și la Vârgheș, în noiembrie 2008, Zoltán Cserey a prezentat lucrarea *Secvențe din Istoria Depresiunii Baraolt*, pe 22 ianuarie, cu ocazia Zilei Culturii Maghiare, în Muzeul Depresiunii Baraolt, respectiv prelegerea *Submitere sau insurecție? Problema asumării luptei de autoapărare în Trei Scaune*, pe 20 februarie, în cadrul seriei *Invocarea trecutului*, organizată de Biblioteca Județeană „Bod Péter” din Sfântu Gheorghe, iar Lóránt László Méder a prezentat *Olăritul preistoric* în august, în tabăra artizanală din Benedekmező, Sfântu Gheorghe.

– La Secția de Etnografie, în octombrie 2009 muzeograful etnograf István Kinda și-a susținut disertația de doctorat la Universitatea din Debrecen (Ungaria), cu titlul *Controlul social și instituțiile sale la ceangăii din Moldova. Norme, infractori și sancțiuni*. Se asemena, secția a organizat între 7-9 noiembrie 2008, împreună cu Societatea Etnografică „Krizsa János” și Centrul Cultural Județean Covasna, conferința intitulată *Obiecte și moduri de viață*. Aici și la numeroase alte conferințe științifice secția a fost reprezentată de muzeologii etnografi: István Kinda (7-9 noiembrie 2008, conferința *Obiecte și moduri de viață*, lucrarea „*Totul se face cu mașini... Atitudini economice în schimbare într-un sat din Trei Scaune*”; 4 iulie 2009, la cel de-al VI-lea Seminar al Tinerilor Cercetători Etnografi din Zăbala: *Schimbările habitatului și culturii de locuire la țigani din Trei Scaune*; 24-26 septembrie, cea de-a II-a Conferință Inlăceni, a Muzeului „Molnár István” din Cristuru Secuiesc: *Vărarii. Meșteșug popular în zona Vârgheșului*; 18-20 februarie, la conferința comemorativă în memoria lui Zsuzsanna Bódi, pe tema *Cercetările etnografice și istorice ale culturii rome din Bazinul Carpatic*, organizată de Societatea Etnografică din Ungaria și Universitatea „Szent István” din Gödöllő (Ungaria): *Atracția meseriilor tradiționale. Exemple din Trei Scaune și Depresiunea Baraolt*; 21-23 mai, Rimetea, conferința internațională a Fundației Transylvania Trust pe tema *Problemele teoretice și practice ale renovării patrimoniului construit – Tușnad. Arhitectura populară a regiunilor multietnice: Habitatul și cultura de locuit a romilor din Trei Scaune*) și Enikő Szöcsné Gazda (7-9 noiembrie 2008, conferința *Obiecte și moduri de viață*, lucrarea: *O familie din Trei Scaune în oglinda inventariilor*; iunie 2009, Sfântu Gheorghe, la conferința intitulată *Drumul lemnului*, a Societății Maghiare Tehnico-Științifice din Transilvania: *Motivele și formele mobilierului pictat din Ciuc și Trei Scaune*; 4 iulie, la cel de-al VI-lea Seminar al Tinerilor Cercetători Etnografi din Zăbala: *De la nobile la ordinul militar. Concluzii ale inventariilor din Trei Scaune*; 24-26 septembrie, cea de-a II-a Conferință Inlăceni a Muzeului „Molnár István” din Cristuru Secuiesc: *Tradiție și inovare în meșteșugul cofetăriei de turtă dulce din Secuime*; 21-23 mai, Rimetea, conferința internațională a Fundației Transylvania Trust pe tema *Problemele teoretice și practice ale renovării patrimoniului construit: Familia Vajna din Pava în oglinda inventariilor*). Enikő Szöcsné Gazda a ținut următoarele prezentări de popularizare a științei: pe 7 februarie, la festivitatea comemorativă „Orbán Balázs”, Polonița: *Munca etnografică a lui Balázs Orbán*; 24 iunie, *Noaptea Muzeelor* organizată de Muzeul Național Secuiesc: *Motivele și formele mobilierului pictat din Ciuc și Trei Scaune*; 2 iulie, tabăra de la Arcuș a Universității Tehnice din Budapesta: *Arhitectura populară din Trei Scaune cu ochii unui etnograf*), respectiv a ținut prezentări și István Kinda în Unitatea din Zăbala (vezi acolo).

– Muzeul Breslelor din Târgu Secuiesc a fost reprezentat de Attila Dimény pe 7-9 noiembrie 2008 la conferința etnografică *Obiecte și stiluri de viață*, organizată la Sfântu Gheorghe, cu prezentarea „*A umbla*”

în haine bune” – *Învățătura organizării unei expoziții la Târgu Secuiesc*). La evenimentul *Zilele Civile 2008*, organizat de Consiliul Județean Covasna și Oficiul de Protecție a Patrimoniului Cultural din Ungaria, în zilele de 21-22 noiembrie 2008, au participat Attila Dimény și Annamária Dobolyi.

În incinta muzeului din Târgu Secuiesc, în Sala „Incze László”, au avut loc lansări de cărți, întâlniri cu publicul (pe 13 martie 2009 cartea autorului István Koszta, *Huszártörténet (Istoria Husarilor)* a fost prezentată de colaboratorul principal al Institutului de Istorie Militară din Budapesta, istoricul militar Ferenc Pollmann, și autorul cărții, jurnalistul, istoricul militar István Koszta; pe 17 aprilie a avut loc prezentarea și lansarea cărții lui Tibor Sándor Száva: *Gyergyói és szépvízi magyarörmények nyomában (Pe urmele armenilor maghiari din Gheorgheni și Frumoasa)*, moderator și prezentator a fost Erika Dimény, muzeograf, evenimentul fiind organizat de familia Bakk-Dávid).

– Muzeul de Etnografic al Ceangăilor din Zăbala a organizat în colaborare cu Asociația Pro Museum al *VI-lea Seminar al Tinerilor Etnografi* (4 iulie), în cadrul căruia a avut loc, conform tradiției, și o conferință științifică. De asemenea, s-a implicat în mod activ în organizarea Zilelor Culturale de Toamnă (Muzeograful István Kinda a ținut invitațiilor locali o prezentare cu titlul *Ceangăii. Origine, tradiție, mod de viață*).

4.3. Publicații de specialitate

Alături de numeroasele publicații ale specialiștilor noștri, apărute în această perioadă, publicațiile noastre științifice proprii s-au îmbogățit și ele:

– Pe lângă anuarul *Acta Siculica 2008*, editat anul trecut, dar în perioada discutată (702 p.), am reușit să edităm monografia de mare valoare, conținând munca de ani de zile a muzeografului-istoric de artă Mihály János: *Színek és legendák – tanulmányok az erdélyi falfestmények kutatástörténetéhez (Culori și legende – studii în istoria cercetării picturilor murale din Transilvania)*, Muzeul Național Secuiesc – Editura Pallas–Akadémia, Sfântu Gheorghe–Miercurea-Ciuc, 2008, 348 p.), volum premiat la al XIV-lea Târg Internațional de Carte din Târgu Mureș. În 2009 am mai editat patru cataloage: *Secuiei – Apărătorii creștinătății*, de Lóránd Bordi Zsigmond (poate fi considerat și un volum de studii bilingv, în română și maghiară, 82 p.); *Colecția de steaguri a Muzeului Breslelor din Târgu Secuiesc* de Hédy M. Kiss din Timișoara (în limba română și maghiară, 56, respectiv 60 p.); *Expoziția comemorativă a lui Sándor Plugor* (cu texte în limba română, maghiară și engleză, catalog editat în colaborare cu Centrul de Cultură al Județului Covasna; Sfântu Gheorghe, 59 p.)

– Muzeul Depresiunii Baraolt a editat în colaborare cu Asociația Culturală „Gaál Mózes”, ca volumul al VII-lea al seriei de publicații *Colecția de istorie și de științele naturii a Depresiunii Baraolt* (red. de László Demeter): *Studii în istoria Regiunii Baraolt*, de Zoltán Cserey (Baraolt, 2008, 121 p.).

Cititorilor anuarului *Acta Siculica 2009*, vă urez o lectură plăcută, documentare utilă și un An Nou Fericit cu Prosperitate și Succese!

Activity report of Székely National Museum

(November 2008 – October 2009)

(Abstract)

Székely National Museum is a cultural and scientific institution with regional interest, financed by the County Council Covasna (Kovászna Megye Tanácsa), Romania (more than 2.000,000 RON a year). It owns in present internal sections in Sepsiszentgyörgy (Sf. Gheorghe) – sections of natural history, archaeology-history, ethnography, library –, external units – Museum of Erdővidék (Baraolt Basin) in Barót (Baraolt), "Haszmann Pál" Museum in Csernáton (Cernat), Museum of Guilds in Kézdivásárhely (Tg. Secuiesc), "Gyárfás Jenő" Art Gallery in Sepsiszentgyörgy (Sf. Gheorghe), Csángó Ethnographical Museum in Zabola (Zábala). Its base and temporary exhibitions are visited by more than 43,000 tourists and natives a year.

In this period, according to the mission of Székely National Museum, we tried to surprise our visitors with innovating and substantial expositions and events. Besides the many manifestations, we did all our best to preserve as carefully and circumspectly as possible the values entrusted to us; we continued to professionally process the collections, to enlarge them by collects and acquisitions. Furthermore, we put information, documents, photographs and object to our visiting researchers' disposal. Compared to the previous years we have made an important advancement in the expositions organized by our specialists, in the high standard and popularity of traveling exhibitions, the high quality of our publications, and in the management. We tried to react in the most proper way, in the name of openness and partnership to the challenges of the national and international scientific life.